זוהר, פרשת חיי שרה

ספר הזוהר

ספר הזהר, ויקיטקסט, ברישיון CC BY-SA.
geulaquiz.com

דף קכא עמוד א

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים -- רבי יוסי פתח ואמר, (יונה א טו) וישאו את יונה ויטילוהו אל הים ויעמוד הים מזעפו, הכא אית לאסתכלא, מאי טעמא ארעישת ימא עליה דיונה, ולא ארעישת עליה ארעא, כיון דהוה אזיל בגין דלא תשרי עליה שכינתא, ימא (עלאה) אמאי אחיד ביה כד הוה אזיל, אלא ודאי מלה באתריה הוה ים.

תנן ים דמיא לרקיע ורקיע לכסא הכבוד ובגין כך ימא אחיד ביה ונטל ליה, (בגין דהוה עריק) מקמי ימא ערק (נ״א ומקמי ימא ביה שרא יראה בדוכתיה), שדי ימא ידא ביה בדוכתהא (נ״א תשרי ידא בדוכתהא).

וישאו את יונה, ויטילוהו אל הים -- אוליפנא כד הוו נטלי ליה וטבעי ירכוי בימא, הוה ימא שכיך, זקפין ליה אתרעיש ימא, כל מה דטבעי ליה הכי אשתכיך ימא, עד דאיהו אמר שאוני והטילוני אל הים, מיד וישאו את יונה ויטילוהו אל הים, כיון דאתרמי בים פרחה מניה נשמתיה, וסלקא עד כרסייא דמלכא, ואתדנת קמיה, ואהדרת ליה נשמתיה, ועאל בפומא דההוא נונא, ומית נונא, לבתר אתקיים ההוא נונא ואוקמוה

תוספתא

תוספתא: ויהיו חיי שרה, גופא דמתניתין, אנן קריבין הוינא שמענא קלא מתהפך מעילא לתתא, אתפשטת בעלמא, קל מתבר טורין ומתבר טנרין תקיפין, עלעולין רברבין סלקין, אודננא פתיחן, הוה אמר במטלנוי, קוץ קוציתא, דמיכן דמימין, דשינתא בחוריהון, קיימין בקיומיהון. מלכא דממללא, נטרי תרעין שליטא דחילין סגיאין, קם בקיומיה, כלהו לא מרגשן ולא ידעי, דספרא פתיח, ובשמא אכתוב, ודומה קאים ונטיל בחושבנא, ודיירי עפרא תייבין לבר, וקריב טב לאתמנאה בהו, לא תאיבין, גלגולא והפוך, נפלין ולא קיימין, אתמחון חייבין מספרא דדומה, מאן יתבע לון ומאן יתיב בחושבנהון, ווי לון ווי לחייהון ווי לרגשיהון (ס״א לנפשיהון) בגינהון אתקרי ימחו מספר חיים וגו׳:

מדרש הנעלם

מדרש הנעלם: ויהיו, רבנן פתחי בהאי קרא, (שיר ז יב) לכה דודי נצא השדה נלינה בכפרים, תנו רבנן היוצא לדרך יתפלל שלש תפלות, תפלה שהיא חובה של יום, ותפלת הדרך על הדרך שהוא עושה, ותפלה שיחזור לביתו לשלום, ולימא להו להני שלשה אפילו באחד יכיל למעבדיה, דתנינן כל שאלותיו של אדם יכיל למכללינהו בשומע תפלה.

אמר רבי יהודה, כל עובדוי דבר נש כתיבין בספרא, הן טב הן ביש, ועל כלהון עתיד למיתן דינא, דתנינן אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב (תהלים קלט טז) גלמי ראו עיניך, אותם הדברים שעשה הגולם, שאינו משגיח בעולם הבא, כולם ראו עיניך, שעיינת בהם, ועל ספרך כלם יכתבו, ליתן עליהם דין וחשבון לעולם הבא, הילכך יקדים אדם תפלתו תמיד ויועיל ליה.

אמר רבי יצחק, אין אדם עושה עבירות אלא מי שהוא גולם ולא אדם, והיינו ההוא דלא מסתכל בנשמתא קדישא, אלא כל עובדוי כהאי בעירא דלא משגחת ולא ידעת. אמר רבי בו, וכי גולם מתקרי דוד דאמר האי פסוקא. אמר לו רבי יצחק, אדם הראשון אמרו, גלמי

דף קכא עמוד ב

תא חזי, בשעתא דבר נש סליק בערסיה, כל ליליא וליליא, נשמתיה נפקת מניה, ואתדנת קמי בי דינא דמלכא, אי זכאה לאתקיימא אתהדרת להאי עלמא, ודינא הוא בתרין גוונין, דהא לא דיינין ליה לבר נש על בישין דאיהו עתיד וזמין למעבד, דכתיב (בראשית כא יז) כי שמע אלהי״ם וגו׳ באשר הוא שם, ולא תימא דדנין ליה על טבין דעביד לחוד, אלא לאוטבא ליה על אינון טבין דהשתא כמה דאתמר, ודנין ליה על זכיין דאיהו זמין למעבד, ובגינייהו אשתזיב, ואף על גב דאיהו השתא חייבא, בגין דקב״ה עביד טיבו עם כל ברייו, וכל ארחוי דאיהו עביד לאוטבא לכלא, ולא דאין לבר נש על בישין דאיהו זמין למעבד, ובגין כך אתדן בר נש קמי קב״ה.

תא חזי, כיון דאטילו ליה ליונה בימא, מה כתיב ויעמוד הים מזעפו, הים עלאה, מאי ויעמוד, דקאים בקיומיה כדקא יאות, בעמידה איהו כד רוגזא שכיך, בשעתא דדינא שריא בעלמא, ההוא בי דינא איהו כאתתא דמתעברא וקשיא לאולדא, וכד אולידת שכיך רוגזא, הכי נמי כד דינא שריא בעלמא, לא שכיך ולא נח עד דאתעביד דינא בחייביא, כדין הוא נייחא דיליה, למיקם בדוכתא שלים ולמיקם בקיומיה, הה״ד (משלי יא י) ובאבוד רשעים רנה

והא אוקימנא, באבוד רשעים רנה, והכתיב (יחזקאל יח כג) החפוץ אחפוץ מות רשע, דהא לית נייחא קמי קב״ה כד אתעביד דינא ברשיעייא, אלא כאן קודם דאשתלים קיסטא כאן לבתר דאשתלים קיסטא (אית ליה נייחא):

ויהיו חיי שרה -- מאי שנא הכא בשרה דכתיב מיתתה באורייתא, מכל נשי דעלמא דלא כתיב הכי מיתתהון באורייתא, אמר רבי חייא ולאו, והכתיב (בראשית לה יט) ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה, וכתיב (במדבר כ א) ותמת שם מרים וגו׳, וכתיב (בראשית לה ח) ותמת דבורה

מדרש הנעלם

ראו עיניך, קודם שזרקת בי נשמה ראו עיניך למעבד בדיוקני בני נשא דדמו לי, ועל ספרך כלם יכתבו, מאן אינון, ימים יוצרו, כהאי צורה דידי, ולא אחד בהם, דלא אשתאר חד מנהון. אמר רבי בא למה א״ל תא חזי כלהו דדמו ליה, או ברמיזא דיליה, לא מתו במיתת נפשהון, וכלהו לקו בההוא עניינא ממש.

תא חזי אמר רבי יהודה, דיוקניה דאדם הראשון ושפירותיה, הוה כזהרא דרקיעא עלאה דעל גבי שאר רקיעי, וכההוא נהורא דגניז קודשא בריך הוא לצדיקיא לעלמא דאתי, וכל אינון דהוו רמיזא ביה מדיוקניה דאדם הראשון, ביה לקו ומיתו.

דכך ארחוי דקודשא בריך הוא, יהיב עותרא לבר איניש, למה, למיזן עניין, ולמעבד פקודוי, לא עביד האי ואתגאי (ואי אתגליא ביה) בההוא עותרא, ביה ילקי, דכתיב (קהלת ה יב) עושר שמור לבעליו לרעתו. יהיב ליה בנין, למה, למילף להו אורחוי דקודשא בריך הוא, ולמיטר פקודוי, כדאמור באברהם (בראשית יח יט) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, ושמרו דרך יהו״ה לעשות צדקה וגו׳, לא עביד האי ומתגאה בהו, בהו לקי, דכתיב (איוב יח יט) לא נין לו ולא נכד בעמו וגו׳. וכן כהאי גוונא, כד יהיב קודשא בריך הוא משפירותא טבא עלאה דאדם הראשון להו, למה, בגין למיטר פקודוי ולמעבד רעותיה, לא עבדו כדין אלא אתגאו ביה, ביה לקו בהאי שפירותא.

אמר רב יהודה, כד ברא קודשא בריך הוא אדם הראשון, הוה גולם עד לא זריק ביה נשמתא, וקרא להההוא מלאכא דהוא ממונה על דיוקנא דבני נשא, וא״ל עיין וצר בדיוקנא דדין שיתא בני נשא, הדא הוא דכתיב (בראשית ה ג) ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת, כלומר שיתא אמר רבי יצחק, מההוא עפרא ממש דאתברי אדם הראשון, נסיב קודשא בריך הוא לאתבראה אלין שיתא, וקרא ליה שת, שיתא, הדא הוא דכתיב

דף קכב עמוד א

מינקת רבקה, וכתיב (בראשית לח יב) ותמת בת שוע אשת יהודה, אמר רבי יוסי, בכלהו לא כתיב כמה דכתיב בשרה, דאתמר ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה, דהא בכלהו לא אתמנון יומין ושנין, כמו לשרה, בכלהו לא כתיב פרשתא חדא בלחודהא כמו לשרה, אלא רזא איהו, בגין דההוא דרגא דכל יומין ושנין דבר נש ביה תליין, (דדא היא ה״א בתראה).

פתח ואמר, (קהלת ה ח) ויתרון ארץ בכל היא מלך לשדה נעבד, ויתרון ארץ בכל היא ודאי, דהא מתמן נפקין רוחין ונשמתין ותועלתא לעלמא מלך לשדה נעבד, מאן מלך, דא קב״ה לשדה נעבד, כד איהו אתתקן כדקא יאות ומלך דא (דא) מלך עלאה, דאתחבר לשדה כד איהו נעבד, מאן שדה, דא שדה אשר ברכו יהו״ה, דכתיב (בראשית כז כו) כריח שדה אשר ברכו יהו״ה, דכד איהו (אתעבד) נעבד ואתתקן בכל מה דאצטריך ליה כדקא יאות, כדין מלך עלאה אתחבר עמיה.

רבי אלעזר אמר, מלך לשדה נעבד, כמה גווני רזין עלאין הכא, מלך, דא שכינתא, דלא שריא בביתא לאתתקנא בה אלא בזמנא דאתנסיב בר נש, ואזדווג באנתתיה לאולדא ולמעבד איבין, ואיהי אפיקת נשמתין לאשראה בה, ובגין כך לשדה נעבד ולא לאחרא.

דבר אחר מלך, דא אשה יראת יהו״ה, כמה דאת אמר (משלי לא לא) אשה יראת יהו״ה היא תתהלל, לשדה נעבד, דא אשה זרה, כמה דאת אמר (שם ז ה) לשמרך מאשה זרה, בגין דאית שדה ואית שדה, אית שדה דכל ברכאן וקדושין ביה שריין, כמה דאת אמר כריח שדה אשר ברכו יהו״ה, ואית שדה דכל חירוב ומסאבי ושיצאה וקטולין וקרבין ביה שריין, והאי מלך זמנין דאיהו נעבד להאי שדה, דכתיב (שם ל כא) תחת שלש רגזה ארץ

מדרש הנעלם

ויולד בדמותו כצלמו, מאותה העיסה שנברא הגולם שלו, ועל כך נאמר גלמי ראו עיניך, ועיינת בו לעשות (ד״א ל״ג בו) דדמו ליה, ועל ספרך כלם יכתבו, מאן אינון, כלהו דלא נטרו מאי דיהב קודשא בריך הוא לון, ואתטרדו מן עלמא (ואתדנו בההוא דינא).

תנן התם אמר רב יהודה אמר רב, אשכחנא דתלת מטרן הוי ליליא, וכל חד וחד אית עניינא דקודשא בריך הוא בבר נש, כד נפק נשמתיה מניה, ואשתאר ההוא גולמא נאים על ערסיה, ונשמתיה סלקא בכל ליליא קמי קודשא בריך הוא, אמר רבי יצחק אי זכאה היא חדאן עמה, ואי לא דחיין לה לבר.

אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב (שיר ה ח) השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני, אמר רבי פנחס אמר רבי יהודה, השבעתי אתכם בנות ירושלם, הנשמה אומרת לאותם הנשמות הזוכות ליכנס לירושלים של מעלה, והם הנקראות בנות ירושלם, על שזוכות ליכנס שם, ולפיכך הנשמה אומרת להם, השבעתי אתכם בנות ירושלם, אם תמצאו את דודי דא קודשא בריך הוא. רב אמר זה זיו אספקלריאה של מעלה, מה תגידו לו שחולת אהבה אני, ליהנות מזיו שלו ולהסתופף בצלו, רב הונא אמר, שחולת אהבה אני, אותה התשוקה והכסוף שכספתי בעולם על הכל [הבל] לפיכך אני חולה, רבי יהודה אמר זו אהבה שאוהבת הנשמה לגוף, דכיון שנשלם קצו של גוף, אותם הימים שנגזרו עליו, כמה דאת אמר ויהיו חיי שרה.

מה כתיב **ויקם אברהם מעל פני מתו וגו׳** -- אמר רב יהודה אמר רב, מה כתיב בפסוק קודם זה, דכתיב ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען, רבי יצחק אמר רבי יוחנן, ברא

דף קכב עמוד ב

וגו׳, תחת עבד כי ימלוך וגו׳, ושפחה כי תירש גבירתה, והאי מלך אתכסיא נהוריה ואתחשך, עד דאתדכי ואתחבר לעילא, ובגין כך שעיר דר״ח, בגין דאתפרש ההוא שדה ממלכא קדישא ולא שריין בהאי שדה ברכאן מהאי מלך, וכד איהו נעבד להאי שדה, כדין כתיב (דברים כב כ) כי בשדה מצאה וגו׳, כי בשדה כמה דאתמר.

תא חזי אתת חוה לעלמא, אתדבקת בהאי חויא ואטיל בה זוהמא, וגרמא מותא לעלמא ולבעלה, אתת שרה ונחתת וסלקת ולא אתדבקת ביה, כמה דאת אמר (בראשית יג א) ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו אתא נח לעלמא מה כתיב (שם ט כא) וישת מן היין וישכר ויתגל וגו׳, ובגין דאברהם ושרה לא אתדבקו ביה, בגין כך שרה זכתה לחיין עלאין לה ולבעלה ולבנהא בתראה, הה״ד (ישעיה נא א) הביטו אל צור חוצבתם, ואל מקבת בור נוקרתם, ועל דא ויהיו חיי שרה, דזכתה בהו בכלהו, ולא כתיב בכלהו נשי ויהיו חיי חוה, וכן בכלא, היא אתדבקת בחיין, ועל דא דילה הוו חיין:

ויהיו חיי שרה -- אינון חיין כלהו לעילא, מאה שנה לעילא, ועשרים שנה לעילא, ושבע שנים לעילא כלהו הוו כדקא יאות, אמר רבי שמעון

תוספתא

זכאה איהו מאן דאזעיר גרמיה בהאי עלמא, כמה איהו רב ועלאה בההוא עלמא, והכי פתח רב מתיבתא, מאן דאיהו זעיר איהו רב, מאן דאיהו רב איהו זעיר, דכתיב ויהיו חיי שרה וגו׳, מאה דאיהו חושבן רב כתיב ביה שנה, זעירו דשנין חד אזעיר ליה, שבע דאיהו חושבן זעיר, אסגי ליה ורבי ליה דכתיב שנים, תא חזי דלא רבי קב״ה אלא לדאזעיר ולא אזעיר אלא לדרבי, זכאה איהו מאן דאזעיר גרמיה בהאי עלמא, כמה איהו רב בעלויא להההוא עלמא, ע״כ. מאן דפסק יתפסק, מאן דקצר יתקצר, מאן דקצר יתארך, ר״ל מאן דפסק מלין דאורייתא על מלין בטלין, יתפסקון חיוהי מהאי עלמא, ודיניה קיימא בההוא עלמא, מאן דקצר אמן ולא מאריך גו נייחא, יתקצר מחיין דהאי עלמא, מאן דאמר אחד אצטריך לחטפא אל״ף, ולקצר קריאה דיליה, ולא יעכב בהאי אות כלל, ומאן דיעביד דא יתארכון חייוהי, (אלו הם חדושים שהגידו לרשב״י בישיבה של מעלה):

מדרש הנעלם

קודשא בריך הוא לאדם, והכניס בו ארבעה דברים הנחלקים בגוף, אמר רבי יהודה המחוברים בגוף, רבי יצחק אמר הנחלקים בגוף, שהם חולקים להתפרש כל אחד ליסודו, כשיוצא האדם מן העולם הזה, רבי יהודה אמר המחוברים בגוף בחייו, משמע מקרא דכתיב ותמת שרה, זה הגוף, בקרית ארבע, אלו הארבע יסודות, היא חברון שהיו מחוברים בגופו בחייו, בארץ כנען בעולם הזה, הבוחר אדם בזמן מועט:

ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה -- היינו (דכתיב) דתנן כל שבעת הימים, נפשו של אדם פוקדת לגופו ומתאבלת עליו, הה״ד (איוב יד כא) אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל, כהאי גוונא ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה, ויבא אברהם זו היא הנשמה, לספוד לשרה זה הגוף, אמר רבי יצחק, בשעה שהנשמה זוכה ועולה למקום מעלתה, הגוף שוכב בשלום וינוח על משכבו, הה״ד (שם נז ב) יבא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכחה, מאי הולך נכחה, אמר רבי יצחק, הנשמה הולך נכחה למקום העדן הגנוז לה, מאי משמע, אמר רבי יהודה מהאי משמע, נכחה כתיב בה״א, ובשעה שאינה זוכה, והיא ראויה לקבל

דף קכג עמוד א

תא חזי רזא דמלה, מאי שנא בכלהו דאמר שנה, ובאינון שבע דאמר שנים, דכתיב מאה שנה ועשרים שנה, ולבתר שבע שנים, אלא כולא חד, מאה שנה כללא דכלא, (נ״א כלא כחדא ברזא דמאה ברכאן בכל יומא, וכן עשרים שנה, דאתכליל עלאה סתימא דכל סתימין, ובגין כך כתיב שנה רזא דיחודא), קב״ה דאתכליל מאתר עלאה סתימא דכל סתימין, במאה ברזא דמאה ברכאן דכל יומא, וכן עשרים שנה דאתכליל עלאה סתימא דכל סתימין ובגין כך כתיב שנה, רזא דיחודא דלא אתפרש מחשבה ויובלא לעלמין שבע שנין אלין אתפרשן ונפקן מכללא סתימאה דלעילא ואף על גב דכלא יחודא חדא, אבל מתפרשן בדינא ורחמי בכמה סטרין ואורחין, מה דלא הוי הכי לעילא, ובגין כך כתיב שנה, רזא דיחודא דלא אתפרש לעלמין, שבע שנים אלין אתפרשן בדינא ורחמי בכמה סטרין ואורחין, מה דלא הוי הכי לעילא, ובגין כך באלין שבע שנים כתיב בהו שנים ולא שנה, וכלהו אקרון חיים, ויהיו חיי שרה, דהוו ממש, דאתבריאו ואתקיימו לעילא.

אמר רבי חייא, הא אוקמוה, דהא כד אתעקד יצחק בר תלתין ושבע שנים הוה, וכיון דאתעקד יצחק מיתת שרה, דכתיב ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה, מאין בא, מהר המוריה בא מלמעקד ליה ליצחק, ואינון תלתין ושבע שנין מיומא דאתייליד יצחק עד שעתא דאתעקד, אינון הוו חיי שרה ודאי, כחושבן ויהי״ו בגימטריא תלתין ושבע שנין הוו, כמה דאתמר מדאתייליד יצחק עד דאתעקד.

רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים צח א) מזמור שירו ליהו״ה שיר חדש כי נפלאות עשה, הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו, האי קרא אוקמוהו חבריא דפרות אמרוה, כמה דכתיב (ש״א ו יב) וישרנה הפרות בדרך, מאי וישרנה, דהוו אמרי שירתא חדתא, ומאי שירה אמרו מזמור שירו ליהו״ה שיר חדש כי נפלאות עשה.

הכא אית לאסתכלא, דכל מה דברא קב״ה בעלמא כולהו אמרי תושבחן ושירתא קמיה, בין לעילא בין לתתא, ואי תימא דאינהו מגרמייהו (ד״א ל״ג הוו) אמרי שירתא דא, הכי הוא ודאי, דרזא עלאה איהו, אבל הני ארונא הוה על גבייהו, וכיון דארונא אשתקיל עליהו ושויוה לעילא, אינון שרירו (נ״א לא שכיכו מ) שירתא, דהא כיון דאתנטיל מנייהו ארונא הוו געאן כאורח שאר פרות דעלמא, ולא אמרו שירתא, וודאי ארונא

מדרש הנעלם

עונשה, הולכת משוממת ומבקרת בכל יום לגוף ולקבר.

אמר רבי יוסי, האי קוליתא דקרדינותא, כד אזיל בסריחותא לכאן ולכאן, אזל ומבקר לה לאתרה תריסר ירחי, כך נשמתא ההיא דאתחזיא לקבלא ענשא, אזלה לבר בעלמא, ומפקדת לה לאתרה תריסר ירחי בבתי קברי ובעלמא.

אמר רבי יהודה תא חזי, דכתיב ויקם אברהם מעל פני מתו וגו׳, אמר רבי אבא, והא תנן דכד נשמתא היא בתשלומא עלאה, ניתוסף בה ה׳ ונקראת אברהם בתשלומא עלאה, והכא את אמר דכד ליתא זכאה כל כך, דכתיב ויקם אברהם, עבדת מאן דיתיב בכרסיא, נחית בגו זוטר תתאה.

אלא הכי גזרנא, ויקם אברהם מעל פני מתו, דאמר רבי בו אמר רבי זריקא, כשהנשמה ראויה לעלות למקום עדנה, קודם מגינה על הגוף הקדוש שיוצאת משם, ואחר כך עולה למקום מעלתה, הה״ד ויקם אברהם מעל פני מתו, זהו הגוף, וידבר אל בני חת, אלו שאר גופות הצדיקים, שהם (ד״א ל״ג בני) חת חתים ונהלמים בעולם למען יראת קונם, חתים על שהם שוכני עפר, ואמאי צריכה להו, אמר רבי יהודה, כלא במניינא כתיבין, ועל (דהוי, ד״א דא הוי ההוא) גופא במניינא עמהון, ומה אמר להו בדרך פיוס ובדרך כבוד,

דף קכג עמוד ב

דעל גבייהו עביד לון לזמרא.

מזמור הא אוקימנא ואתמר, בכלא כתיב מזמור לדוד או לדוד מזמור, והכא לא אמר דוד כלל, אלא מזמור, דרוח קודשא זמין לזמרא ליה לזמנא דיוקים קב״ה לישראל מעפרא וכדין שירו ליהו״ה שיר חדש, כדין איהו חדש, דהא שירתא כהאי לא אתמר מיומא דאתברי עלמא.

א״ר חייא, כתיב (קהלת א ט) ואין כל חדש תחת השמש, והכא שירתא דא איהי חדש, ואיהי תחת השמש דהא תחות שמשא להוי, ומאי איהו, דא סיהרא, וכדין הוי חדש תחת השמש, מאי טעמא בגין כי נפלאות עשה, ומאן אינון נפלאות, האי דכתיב הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו, הושיעה לו, למאן

תוספתא

רבי יוסי ב״ר יהודה, אזל למיחמי לרבי חייא, א״ל לימא מר אי שמע האי פרשתא היך אמרו מארי מתניתא, דפירשוה בעניינא דנשמתא, אמר זכאה חולקיהון דצדיקיא בעלמא דאתי, דכך היא אורייתא בלבהון כמבועא רבא דמיא, דאף על גב דמסתימין ליה, מסגיאות מייא פתחי מבועין דנבעין לכל עיבר, תא שמע רבי יוסי רחימא את, אנא אימא לך בהאי פרשתא, לעולם אין גוף האדם נכנס בחשבון הצדיקים על יד דומה, עד שתראה הנשמה פנקס סימנה, שנותנין לה הכרובים בג״ע.

אמר רבי יוסי, אנא שמענא דהא נשמתא בתר דעיילת תמן, היא אזלת לסלקא לאתרה לעילא, ולא למיחת לתתא, אבל קודם שתעלה ותכנס, נעשית אפטרופוס הגוף על יד דומה, ומראה לו שראוי הוא לקבל שכר ארבע מאות עולמות.

אמר רבי חייא, הא רבי אלעזר אמר, דהא דומה ידע קודם, משום דמכרזי עלה בגנתא דעדן, אבל אנא כך שמענא, די בעידנא דיהבין לה פנקסא, חזר על גופא לאעיל ליה בפתקא דצדיקיא על ידוי דדומה, הדא הוא דכתיב, אך אם אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממני, מהו כסף השדה, דא הוא כסופא דארבע מאות עלמין דיהבין ליה לאחסנא.

רבי יוסף כד הוה שמע פרשתא דא ממאריהון דמתיבתא, הוה אמר, מאן דאיהו עפרא מאי קא זכי להאי, מאן יזכה ומאן יקום, הה״ד (תהלים כד ג) מי יעלה בהר יהו״ה וגו׳, אמר רבי אבא, תא חזי מאי דכתיב וישמע אברהם אל עפרון וישקול אברהם לעפרון את הכסף, דא הוא כסופא רבתא דאינון עלמין וכיסופין, ארבע מאות שקל כסף, ארבע מאות עולמות והנאות וכיסופין, עובר לסוחר, רב נחמן אמר שיעבור כל שערי שמים וירושלם של מעלה ואין מוחה בידה. תא חזי מה כתיב, ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו, ונמנה עם שאר הצדיקים בחבורתם, מפתקא דממנא על ידוי דדומה, אמר רבי יצחק הכי גמירנא, כל אינון דכתיבין בידוי דדומה וממנן על ידוי, יקומון לזמנא דזמין לאחיא דיירי עפרא, ווי להון לרשיעיא דלא כתיבין על ידוי בפתקא, שיאבדו בגיהנם לעלמין, ועל דא נאמר (דניאל יב א) ובעת ההוא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר:

מדרש הנעלם

גר ותושב אנכי עמכם וגו׳, דהאי גופא יהוי במניינא חד עמכון בחבורא דא.

אמר רבי ראה מה כתיב, ויענו בני חת את אברהם וגו׳, כמו כן בדרך כבוד בדרך פיוס, הה״ד שמענו אדוני נשיא אלהי״ם אתה בתוכנו, מאי נשיא אלהי״ם אתה, אמר רבי פנחס קודם שיצא הצדיק מן העולם, בת קול יוצאת בכל יום על אותם הצדיקים בגן עדן, הכינו מקום לפלוני שיבא לכאן, ועל כן הם אומרים מאת אלהי״ם מלמעלה, אתה נשיא בכל יום בתוכנו, במבחר קברינו, במבחר הצדיקים בחבורת הצדיקים המובחרים מנה אותו, הכניסהו בחשבון עמנו, ואיש ממנו לא ימנע את המניין, כי כולנו שמחים בו ומקדימים לו שלום.

אמר רבי יוסי בן

דף קכד עמוד א

לההוא דרגא דאמר שירתא דא, בגין דבהו אסתמיך בימינא ובשמאלא הושיעה לו ימינו ודאי לההוא דרגא דהאי מזמור, אימתי בזמנא דיקומון מתי עלמא ויתערון מעפרא, כדין יהא חדש מה דלא אתעביד בהאי עלמא.

רבי יוסי אמר, בזמנא דיעביד קב״ה נוקמין בעלמא בגינייהו דישראל, כדין יתאמר שירתא, דהא לבתר יתערון מעפרא מתי עלמא, ויתחדש עלמא בקיום שלים, דלא ליהוי (כקדמיתא דשליט מותא בעלמא, בגין דחויא) (נ״א כרת ומיתה בעלמא, ויתעבר חויא בעלמא, דגרים) גרים מותא בעלמא לכלא, ואסתאב עלמא ואתחשיך אנפוי.

תא חזי כתיב (בראשית ג טו) ואיבה אשית בינך ובין האשה, מאי ואיבה, כדכתיב (איוב ט כו) חלפו עם אניות אבה דהא כמה ארבין שטאן גו ימא רבא ואית ארבין וספינן מתפרשן דא מן דא, ואינון ארבין דהאי נחש שאט בגווייהו אקרון אניות אבה בינך ובין האשה, דא אשה יראת יהו״ה, ובין זרעך אלין שאר עמין עעכו״ם, ובין זרעה אלין ישראל, הוא ישופך ראש, דא קב״ה דזמין לבערא ליה מעלמא, דכתיב (ישעיה כה ח) בלע המות לנצח, וכתיב (זכריה יג ב) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, ראש, דא לזמנא דאתי דיתערון מיתיא, דהא כדין להוי עלמא ראש דיתקיים בראש דאיהו עלמא עלאה, ואתה תשופנו עקב, דא בהאי עלמא, השתא דאיהו עקב, ולאו איהו בקיומא, וההוא חויא נשיך לעלמא ואחשיך אנפי בריין.

תא חזי יומין דבר נש אתבריאו וקיימו באינון דרגין עלאין, כיון דמסיימי לאתקיימא באינון דרגין, דכתיב (תהלים צ י) ימי שנותינו בהם שבעים שנה וגו׳, מכאן ולהלאה לית דרגא לאתקיימא, ובגין כך ורהבם עמל ואון, ואינון כלא הוו, אבל אינון יומין דצדיקייא

מדרש הנעלם

פזי, תא חזי כיון שהנשמה פוגעת בהם ותדון, לאחר כך פוגעת לאותו המלאך הממונה עליהם, דתנן מלאך ממונה על בתי קברי ודומה שמו, והוא מכריז ביניהם בכל יום על הצדיקים העתידים ליכנס ביניהם, ומיד פוגעת בו, כדי לשכן הגוף בהשקט ובבטחה ובמנוחה ובהנאה (עלאה), הה״ד וידבר אל עפרון, אמר רבי ייסא, זה המלאך הנקרא דומה, ולמה נתכנה שמו עפרון, על שהוא ממונה על שוכני עפר, והופקדו בידו כל פנקסי הצדיקים, וחבורות החסידים השוכנים בעפר, והוא עתיד להוציאם בחשבון.

ותאנא אמר רבי אלעזר, לעתיד לבא כשיפקוד הקדוש ברוך הוא להחיות המתים, יקרא למלאך הממונה על הקברות ודומה שמו, ויתבע ממנו מנין כל המתים הצדיקים והחסידים, ואותם גרי הצדק ושנהרגו על שמו, והוא מוציאם בחשבון כמו שנטלם בחשבון, הה״ד (ישעיה מ כו) המוציא במספר צבאם וגו׳ איש לא נעדר, ותאנא אמר רבי שמואל ברבי יעקב, נפשות הרשעים נתונות בידו של מלאך זה ששמו דומה, להכניסם בגיהנם ולדון שם, וכיון שנמסרות בידו, שוב אינן חוזרות עד שיכנסו לגיהנם, וזה יראת דוד שנתיירא כשעשה אותו עון, שנאמר (תהלים צד יז) לולי יהו״ה עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי.

אמר רבי ייסא, הנשמה פוגעת לו להכניס אותו גוף עם שאר גופות הצדיקים בחשבונם, הה״ד וידבר אל עפרון וגו׳, אמר רבי תנחום, המלאך קודם ואומר לו, ראה מה כתיב למעלה, ועפרון יושב בתוך בני חת, שחתו לשכון בעפר, והוא מקדים ואומר לו, להכניס אותו הגוף בחשבון הצדיקים, הה״ד ויען עפרון החתי את אברהם באזני בני חת בכל באי שער עירו לאמר, מאי בכל באי שער עירו, רב נחמן אמר, אינון

דף קכד עמוד ב

הוו ואתקיימו כמה דאת אמר ויהיו חיי שרה, וכן ואלה ימי שני חיי אברהם, ואי תימא הכי נמי כתיב בישמעאל, דכתיב (בראשית כה יז) שני חיי ישמעאל, אלא בתשובה אהדר, ועל דא קרי ביומוי ויהיו:

ותמת שרה בקרית ארבע -- רבי אבא אמר, כגוונא דא לא הוו בכל נשי עלמא, דהא אתמר חושבן יומהא ושנהא, וקיומהא בעלמא, וההוא אתר דאתקברת ביה, אלא לאחזאה דלא הוה כשרה בכל נשי עלמא, ואי תימא הא מרים, דכתיב (במדבר כ א) ותמת שם מרים ותקבר שם, בגין לאחזאה סרחנא דישראל קא אתא, דהא מייא לא אזלי להו בישראל אלא בזכותא דמרים, אבל לא אתמר במיתתה כמה דאתמר בשרה.

רבי יהודה פתח, (קהלת י יז) אשריך ארץ שמלכך בן חורין ושריך בעת יאכלו, האי קרא אוקמוה חברייא, אבל אית לן לאסתכלא ביה, דזכאין אינון ישראל דקב״ה יהב לון אורייתא למנדע כל אורחין סתימין, ולאתגלייא לון רזין עלאין והא אתמר, אשריך ארץ, דא ארץ החיים בגין דמלכא דילה אזמין לה כל ברכאן, דאתברכא מאבהן עלאין רזא דוא״ו דאיהו קיימא לארקא עלה ברכאן תדיר, ואיהו בן חורין, בן יובלא דאפיק עבדין לחירו, ברא דעלמא עלאה דאפיק תדיר כל חיין, וכל נהירו, וכל משח רבות וכלא אנגיד האי ברא בוכרא להאי ארץ, כמה דאת אמר (שמות ד כב) בני בכורי ישראל, ובגין כך אשריך ארץ. ומה דאתמר אי לך ארץ שמלכך נער, כמה דאוקמוה דהאי ארץ תתאה ועלמא תתאה לא ינקא אלא מגו שלטנותא (דעילא) דעלה, וכלא מההוא מלכא דאקרי נער כמה דאוקמוה, ווי לארעא דאצטריך לינקא הכי.

תא חזי האי נער

מדרש הנעלם

דעאלו בכתב חושבן פנקסיה, דאמר רב נחמן, והכי אתגזר (על) חשבון על ידוי דדומה עאלין בבתי קברי, ובחושבן פתקא זמין לאפקא לון, והוא ממונה על דיירי עפרא. מהו השדה נתתי לך, והמערה אשר בו, אמר רבי יוסי, הפקדא דשלוה ומנוחה רבה.

אמר רבי שלום בר מניומי, אין לך כל צדיק וצדיק מאותם העוסקים בתורה, שאין לו מאתים עולמות וכסופין בשביל התורה, הה״ד (שיר ח יב) ומאתים לנוטרים את פריו, ומאתים על שמוסרים עצמם בכל יום כאילו נהרגו על קדושת שמו, נצחו כהאי פסוקא (נ״א וכך אמרו בהאי פסוקא, דכתיב ואהבת את יהו״ה וגו׳, ותאנא כל המכוין לבו בהאי פסוקא, כדי) למסור נפשו על קדושת שמו, מעלה עליו הכתוב כאלו נהרג בכל יום עליו, הה״ד (תהלים מד

כג) כי עליך הורגנו כל היום, אמר רב נחמן כל המוסר נפשו בהאי פסוקא, נוחל ארבע מאות עולמות לעולם הבא, אמר רב יוסף והא תנן מאתים, אמר רב נחמן, מאתים על התורה, ומאתים על שמסר עצמו בכל יום על קדושת שמו:

ואברהם זקן בא בימים וגו׳ - מתניתין: אמר רבי אלעזר, על כל פנים כך הוא, דהאי מתניתין שפיר, דאתעביד נשמתא, ההוא דכתיב ביה (יחזקאל א טו) והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת פניו, כדאמור בההיא מתניתא קמייתא, אמר ליה רבי אבא, לימא לן מר מההיא מתניתין, אמר ליה, הכי אתפרש בתלת עשר מכילן דרחמי בפרשתא דיליה, אבל הכא אית לן למימר, פתח ואמר (שיר ו ט) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה וגו׳, אמר רבי אלעזר, מאי היא דאנן קרינן הכא בשיר השירים לישנא דנוקבתא, והתם באורייתא לישנא דדכורא, אלא אמר רבי אלעזר, הכא בתורה נקרא בלשון זכר אצל הגוף, מפני שהגוף אצל הנשמה כאשה אצל הזכר,

דף קכה עמוד א

לית ליה מגרמיה כלום, בר כד נטיל ברכאן לזמנין ידיען, וכל זמנין דאתמנעו מניה, ואתפגים סיהרא ואתחשך, וברכאן אתמנעו מניה, ווי לעלמא דאצטריך לינקא בההיא שעתא, ועוד, בכמה דינין אתדן האי עלמא עד לא ינקא מניה, דכלא בדינא אתקיים ואתעבד ואוקמוה (הכי).

תא חזי, ותמת שרה בקרית ארבע רזא איהו, בגין דלא הוה מיתתה על ידא דההוא נחש עקימאה, ולא שלט בה כשאר בני עלמא דאיהו שליט בהו, ועל ידיה מתו בני עלמא, מיומא דגרים לון אדם, בר משה ואהרן ומרים, דכתיב בהו על פי יהו״ה, ובגין יקרא דשכינתא לא כתיב במרים על פי יהו״ה, אבל בשרה כתיב בקרית ארבע, רזא דקרית ארבע ברזא עלאה, ולא על ידא אחרא, בקרית ארבע ולא בנחש, בקרית ארבע היא חברון, דאתחבר דוד מלכא באבהן ועל דא לא הוה מיתתה בידא אחרא אלא בקרית ארבע.

תא חזי, כד יומין דבר נש אתקיימו בדרגין עלאין אתקיים בר נש בעלמא, כיון דלא אתקיים בדרגין עלאין, נפקי ונחתי לתתא, עד דקריבו להאי דרגא דמותא שריא ביה, וכדין נטיל רשו לאפיק נשמתא, וטאס עלמא בזמנא חדא, ונטיל נשמתא, וסאיב ליה לגופא ואשתאר מסאבא, זכאין אינון צדיקיא דלא אסתאבו, ולא אשתאר בהו מסאבותא. ותא חזי, באמצעות דרקיעא, אתקטר חד אורחא קסטרירא ואיהו חויא דרקיעא דכל ככבין דקיקין כלהו קטירין ביה, וקיימי ביה תלי תלין ואינון ממנן בסתירו (ס״א בסטירו) עובדי בני עלמא כגוונא דא, כמה חבילי טהירין נפקי לעלמא, מהאי חויא עלאה קדמאה דאתפתא ביה אדם, וכלהו ממנן בסתירו עובדי

מדרש הנעלם

והנשמה לגבי מעלה כנקבה בפני הזכר, וכל אחד מעלתו יורש.

תנן התם, בארבעה פעמים בשעה בכל יום, עדן מנטף על הגן, ויוצא מאותם הטפות נהר גדול המתחלק לארבעה ראשים, ושמנה וארבעים טפות מנטף בכל יום, ומשם שבעים אילני הגן, הה״ד (תהלים קד טז) ישבעו עצי יהו״ה, רבי תנחום אמר מהכא, (שם יג) משקה הרים מעליותיו, אי זו היא עליה, זהו עדן, ועדן באיזה מקום הוא, רבי יהודה אמר למעלה מערבות הוא, רבי יוסי אמר בערבות הוא, דהא תנן, שם גנזי חיים טובים ברכה ושלום, ונשמתן של צדיקים, והגן העליון הוא עדן, למטה מכוון כנגדו גן בארץ, ונוטל ממנו שפע בכל יום.

אמר רבי אבהו, שמנה וארבעים נביאים עמדו להם לישראל, וכל אחד נטל בחלקו תמצית טפה אחת, מאותם טפות של עדן שהם שמנה וארבעים טפות, ומה אם כל נביא שנטל טפה אחת מהן, היתה מעלתו ברוח הקדש על כל השאר, אדם הראשון שהיה מקבל משמנה וארבעים לא כל שכן, מכאן אתה למד כמה היתה חכמתו.

רבי בא אמר רב כהנא, וכי מאין היה להם לנביאים מאותם הטפות, אלא הכי תנן, בכל טפה וטפה היוצאת מעדן, רוח חכמה יוצא עמו, ועל כן אתגזר במתניתין, אית מיא מגדלן חכימין, ואית מיא מגדלן טפשין, ואינון מיא דמגדלן חכימין, אינון מיא הוו מטפין דעדן, דאמר רבי יוסי, מיא דביה טפין יתברין (נ״א יתירין) מכל אינון ארבע נהרי, קדמאה הוא דכתיב (בראשית ב י) שם האחד פישון, מאי שם האחד פישון, המיוחד מכלם פישון, והוא הנופל בארץ מצרים, ולפיכך היתה חכמת (לישראל) מצרים יותר מכל העולם, ומשנגזרה גזרה שאבדה חכמת מצרים, נטל קודשא בריך הוא אותם טפין, וזרק לון

דף קכה עמוד ב

עלמא, ובגין כך אתי בר נש לאתדכאה מסייעין ליה מלעילא, וסיועא דמאריה סחרא ליה ואסתמר, ואקרי קדוש, אתי בר נש לאסתאבא, כמה חבילין טהירין אזדמנו ליה, וכלהו (סחרן) שריין ביה, ומסחרין ליה ומסאבין ליה ואקרי טמא, וכלהו אזלי ומכרזי קמיה טמא טמא, כמה דאת אמר (ויקרא יג מה) וטמא טמא יקרא, וכלהו קטירין בההוא חיויא קדמאה, וסטירין בכמה עובדי עלמא.

רבי יצחק ורבי יוסי, הוו אזלי מטבריא ללוד, אמר רבי יצחק, תוהנא על ההוא רשע דבלעם, דכל עובדוי דההוא רשע הוו מסטרא דמסאבא, והכא אוליפנא רזא חדא, דכל זיני נחשיא דעלמא, כלהון מתקטרן ונפקין מההוא נחש קדמוני, דאיהו רוח מסאבא מזוהמא, ובגין כך כל חרשין דעלמא אקרון על שמא דא נחשים (ועקרבים), וכלהו מהאי סטרא נפקי, ומאן דאתמשך בהאי, הא אסתאב, ולא עוד אלא דבעי לאסתאבא, בגין לאמשכא עליה ההוא סטרא דרוח מסאבא, דהא תנינן, כגוונא דאתער בר נש, הכי נמי אמשיך עליה מלעילא, אי איהו אתער בסטרא דקדושה, אמשיך עליה קדושה מלעילא ואתקדש, ואי איהו אתער בסטרא דמסאבא, הכי אמשיך עליה רוח מסאבא ואסתאב, דהא אתמר על מה דתנינן, אתי בר נש לאסתאבא מסאבין ליה. בגין כך ההוא רשע דבלעם, בגין לאמשכא עליה רוח מסאבא מההוא נחש עלאה, הוה אסתאב בכל ליליא באתניה, והוה עביד עמה עובדי אישות, בגין לאסתאבא ולאמשכא עליה רוח מסאבא, וכדין עביד חרשוי ועובדוי, ושירותא דעובדוי, הוי נטיל נחש מאינון חוויין, וקטיר ליה קמיה, ובזע

מדרש הנעלם

בההוא גנא בההוא נהרא דגנתא דעדן, דכתיב (שם) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, וזה היה מוליד ארבעה אחרים, והאחד המיוחד הנולד ממנו פישון היה, משנטלו אלו הטפות שלא יצאו מהגן, אבדה החכמה ממצרים, ומאותו הרוח שהיה יוצא מעדן תמצית כל נביא ונביא, והיינו דכתיב (שם ג ח) מתהלך בגן לרוח היום, וגנז זה בגן עדן לעתיד לבא, וזה הוא הנהר שראה יחזקאל בנבואתו, ועל כן אמר הכתוב, (ישעיה יא ט) כי מלאה הארץ דעה את יהו״ה וגומר, שאותם מים תמיד מגדלים הידיעה בעולם.

תנו רבנן, כל נשמתן של צדיקים למעלה בעדן הן, ומה ממה שיורד מעדן ישגא החכמה בעולם, לעומדים בו ונהנין מהנאותיו וכסופיו על אחת כמה וכמה. אמר רבי יצחק, כיון שהנשמה זוכה ליכנס בשערי ירושלים של מעלה, מיכא״ל השר הגדול הולך עמה ומקדים לה שלום, מלאכי השרת תמהים בו ושואלים עליה, (שיר ג ו) מי זאת עולה מן המדבר, מי זאת עולה בין העליונים, מהגוף החרב שדומה להבל, דכתיב (תהלים קמד ד) אדם להבל דמה, הוא משיב ואומר, (שיר ו ט) אחת היא לאמה, לאמה זו היא כסא הכבוד, שהיא אם לנשמה, ויולדת לה שנגזרה ממנה, ראוה בנות ויאשרוה, אלו שאר הנשמות שהן במעלתן למעלה, והם הנקראות בנות ירושלם, אמר רבי יוסי, הא חזרנא על מה דאמרן, אלו נקראות בנות ירושלם, והאחרות נקראות בנות לוט, ראוה בנות ויאשרוה, שאר הנשמות משבחות לה, ואומרות שלום בואך, מלכות ופלגשים, מלכות אלו האבות שהם מלכות, ופלגשים הם גירי הצדק, כלם משבחות ומקלסות אותה, עד שנכנסת למעלה, ואזי הנשמה במעלתה,

דף קכו עמוד א

רישיה ואפיק לישניה, ונטיל עשבין ידיען, ואוקיד כלא ועביד מניה קטרתא חדא, לבתר נטיל רישא דההוא חויא, ובזע ליה לארבע סטרין, ועביד מניה קטרתא אחרא, ועביד עגולא חד, והוה אמר מלין, ועביד עובדין אחרנין, עד דאמשיך עליה רוחין מסאבין, ואודיעין ליה מה דאצטריך, ועביד בהו עובדוי, כפום מה דאינון ידעי מסטרא דההוא חויא דרקיעא, מתמן אתמשך בעובדוי וחרשוי, עד דאמשיך עליה רוח מההוא נחש קדמאה, ומהכא הוה ידע ידיען וחרשין וקוסמין, ובגין כך כתיב (במדבר כד א) ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים, נחשים ודאי, ועקרא ושרשא במסאבותא איהו כמה דאתמר, ולבתר שירותא דכלא לאו איהו אלא בנחש.

אמר רבי יוסי, אמאי כל זייני חרשין וקוסמין לא אשתכחו אלא בנשייא, א״ל הכי אוליפנא, מדאתא נחש על חוה הטיל בה זוהמא, בה אטיל ולא בבעלה, אמר הכי הוא ודאי, אתא רבי יוסי ונשקיה לרבי יצחק, אמר כמה זמנין שאילנא האי מלה ולא זכינא בה אלא השתא. אמר ליה כל הני עובדין, וכל מה דידע בלעם, מאן אתר אוליף ליה, א״ל מאבוי אבל באינון הררי קדם דאיהו ארץ קדם, אוליף כל חרשין וכל זיני קוסמין, בגין דבאינון טורי אינון מלאכי עז״א ועזא״ל, דאפיל לון קב״ה מן שמיא, ואינון קטירין בשלשלאי דפרזלא, ואודיעין חרשין לבני נשא, ומתמן הוה ידע בלעם כמה דאת אמר (שם כג ז) מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם.

אמר ליה והא כתיב ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים וישת אל המדבר פניו, א״ל סטרא תתאה דאתיא מרוח מסאבא דלעילא, הוא רוח מסאבא דשליט במדברא, כד עבדו בני ישראל ית עגלא, בגין לאסתאבא בהדיה דאיהו תתאה, ובכלא

מדרש הנעלם

ומתקיימא אריכות הימים, הה״ד ואברהם זקן בא בימים, נכנס באריכות הימים לעולם הבא.

רבי אבא סבא קם על רגלוי ואמר, מנוחה ושלום גרמין יהא לך רבי שמעון בן יוחאי, דחזרת עטרה ליושנה, דתנינן במתניתא קדמאה, דכיון שהנשמה היא בתשלומה באתר עילאה, (לזמנא בתראה עאלין) לא תבאת לגופא, אלא אתבריאן מנה נשמי אחרנין דנפקי מנה, ואיהי אשתארת בקיומא, עד דאתא רשב״י ודרש, ומה אם בעולם הזה שהוא הבל, והגוף שהוא טפה סרוחה, נכנסת בו אותה הנשמה, לעתיד לבא שיצרפו כלם, ויהיה הגוף מובחר בקיום ותשלום יותר, אינו דין להכנס אותה הנשמה בו בכל התשלומין והעלויין שבה, אמר רבי אחא, אותה הנשמה (בו בכל התשלומין והעלויין שבה) ממש, ואותו הגוף ממש, עתיד הקדוש ברוך הוא להעמידן בקיומן לעתיד לבא, אבל שניהם יהיו שלמים בתשלום הדעת, להשיג מה שלא השיגו בעולם הזה.

ואברהם זקן בא בימים וגומר -- רבי בו אמר רבי יוחנן, (באותם הימים) באותו העולם שהוא ימים, ולא בעולם הזה שהוא לילה, אמר רבי יעקב, באותם העולמות שהם ימים, באותם ההנאות והכסופין שהוא נוחל.

ויהו״ה ברך את אברהם בכל -- באותו המשרה (נ״א, המעשר) שנתן לו הקדוש ברוך הוא משמו, שהיא אות ה״א שבו נברא העולם.

ותנא אמר רבי יוחנן, מטטרון שר הפנים, שהוא נער עבד מרבו האדון המושל עליו, ממונה על הנשמה בכל יום, להספיק לה מאותו האור שנצטוה, והוא עתיד למיסב חושבן פתקא בבתי קברי מן דומה, ולאחזאה ליה קמי מאריה, והוא זמין למעבד חמיר ההוא גרמא תחות ארעא, לתקנא לגופייא, ולקיימא לון בשלימותא דגופא בלא נשמתא, (בזמנא) דקודשא בריך הוא

דף קכו עמוד ב

עבד חרשוי, בגין דיכול לאעקרא לון לישראל ולא יכיל.

אמר רבי יוסי, האי דאמרת בקדמיתא דכד נחש אתא על חוה אטיל בה זוהמא שפיר, אבל הא תנינן דכד קאימו ישראל על טורא דסיני פסק מנייהו זוהמא, ישראל דקבילו אורייתא פסק מנייהו זוהמא, אבל שאר עמין עעכו״ם דלא קבילו אורייתא לא פסקא זוהמא מנייהו, א״ל שפיר קאמרת. אבל תא חזי, אורייתא לא אתייהיבת אלא לדכורי, דכתיב (דברים ד מד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, דהא נשי פטירן מפקודי אורייתא, ועוד דאהדרו כלהו לזוהמתן כקדמיתא בתר דחטו, ואתתא קשיא לאתפרשא זוהמא מנה יתיר מגברא, ובגין כך אשתכחו נשין בחרשיא ובזוהמא דא יתיר מגוברין, דהא נשייא מסטרא דשמאלא קא אתיין, ואתדבקו בדינא קשיא, וסטרא דא אתדבק להו יתיר מגוברין, כמה דאתמר בגין דאתיא מסטרא דדינא קשיא, וכלא אתדבק ואזיל בתר זיניה. תא חזי דהכי הוא כמה דאמינא, דבלעם הוה אסתאב בקדמיתא בגין לאמשכא עליה רוחא מסאבא.

כגוונא דא אתתא ביומי דמסאבו דילה, אית ליה לבר נש לאסתמרא מנה, בגין דברוח מסאבא אתדבקת, ובההוא זמנא אי איהי תעביד חרשין אצלחו בידהא יתיר מזמנא אחרא, דהא רוח מסאבא שרייא עמה, ועל דא בכל מה דקריבת אסתאב, כל שכן מאן דקריב בהדה, זכאין אינון ישראל דקב״ה יהיב לון אורייתא, ואמר לון (ויקרא יח יט) ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה אני יהו״ה.

אמר ליה האי מאן דאסתכל בצפצופי דעופי אמאי אקרי נחש, אמר ליה, דהא מההוא סטרא קאתי, דרוח מסאבא שריא על ההוא עופא

מדרש הנעלם

ישדר לה לאתרה.

אמר רבי יצחק באותה שעה מה כתיב, ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל וגו׳, מהו אל עבדו, אי בחכמתא דא נסתכל, מהו אל עבדו, אמר רבי נהוראי, לא נסתכל אלא במה שאמר עבדו, עבדו של מקום (זקן ביתו), הקרוב לעבודתו, ומאן איהו, זה מטטרו״ן כדקאמרן, דאיהו עתיד ליפות לגוף בבתי קברי, הה״ד ויאמר אברהם אל עבדו, זה מטטרון עבדו של מקום, זקן ביתו, שהוא תחלת בריותיו של מקום, המושל בכל אשר לו, שנתן לו קודשא בריך הוא ממשלה על כל צבאותיו, ותאנא אמר רבי שמעון אמר רבי יוסי אמר רב, כל צבאותיו של אותו עבד נוטלים אור ונהנין מזיו הנשמה,

דתאנא אור הנשמה לעולם הבא גדול מאור הכסא, והא מהכסא נטלה הנשמה, אלא זה לפי הראוי לו, וזה לפי הראוי לו. רב נחמן אמר, גדול מאור הכסא ממש, דכתיב (יחזקאל א כז) דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, מאי עליו, על זהרו.

וכשהוא הולך לעשות שליחותו, כל צבאותיו והמרכבה שלו נזונין מאותו הזוהר הדא הוא שהנשמה אומרת לו, (דכתיב) שים נא ידך, כלומר סיעתך תחת יריכי, וזהו אור הנשפע מן הנשמה עליהם, אמר רבי יהודה ברבי שלום, כך קבלנו, בשעה שזה הולך בשליחותו של מקום, קודשא בריך הוא מניע כל צבאותיו של מעלה באות אחת משמו, אמר רב הונא, כך הוא ירכ״י בגימטריא ר״ם, כלומר הנשמה אומרת שים נא ידך, סיעתך, תחת מעלתו של רם ונשא המושל על הכל, ולאחר שצוה סיעת עליונים תחת ידו, אני משביעך שבועה גדולה בו, אמר רבי יצחק, אלהי השמים ואלהי הארץ, הואיל ואמר ביהו״ה שהוא הכל, למה נאמר אלהי השמים, אמר רב יהודה, שהוא אדון על הכל, בבת אחת וברגע אחת הוא מניע לכל, וכלם כאין

דף קכז עמוד א

ואודע מלין בעלמא. וכל רוח מסאבא בנחש אתדבקו ואתיין לעלמא, ולית מאן דישתזיב מניה בעלמא, דהא איהו אשתכח עם כלא, עד זמנא דזמין קב״ה לאעברא ליה מעלמא, כמה דאתמר, דכתיב (ישעיה כה ח) בלע המות לנצח, ומחה יהו״ה אלהי״ם דמעה מעל כל פנים וגו׳, וכתיב (זכריה יג ב) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ וגו׳.

רבי יהודה אמר, אברהם ידע בההיא מערתא סימנא ולביה ורעותיה תמן הוה, בגין דמקדמת דנא עאל לתמן, וחמא לאדם וחוה טמירין תמן, ומנא הוה ידע דאינון הוו, אלא חמא דיוקניה ואסתכל, ואתפתח ליה חד פתחא דגנתא דעדן תמן, וההוא דיוקנא דאדם הוה קאים לגביה. ותא חזי, כל מאן דאסתכל בדיוקנא דאדם, לא אשתזיב לעלמין ממיתה, בגין דהא בשעתא דבר נש אסתלק מעלמא, חמי ליה לאדם, ובההוא זמנא מית, אבל אברהם אסתכל ביה וחמא דיוקניה ואתקיים, וחמא נהורא דנהיר במערתא, וחד שרגא דליק כדין תאיב אברהם דיוריה בההוא אתר, ולביה ורעותיה הוה תדיר במערתא.

תא חזי השתא אברהם בחכמתא עבד, בזמנא דתבע קברא לשרה, דהא כד תבע לא תבע למערתא בההוא זמנא, ולא אמר דבעי לאתפרשא מנייהו, אלא אמר תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני, ואי תימא דלא הוה עפרון תמן, תמן הוה, דכתיב ועפרון יושב בתוך בני חת, ואברהם לא אמר ליה בההיא שעתא כלום, אלא מה דאמר לון אמר, כמה דכתיב וידבר אל בני חת וגו׳, וכי סלקא דעתך דאברהם בעא לאתקברא בינייהו, בין מסאבין, או דתאובתיה הוה עמהון, אלא בחכמה עבד.

וילפינן

מדרש הנעלם

נגדו, רבי יצחק אומר על שתים אותיות משמו להורות שהוא הכל ואין אחר בלתו:

ואשביעך ביהו״ה אלהי השמים ואלהי הארץ -- אמר רב הונא, אי הוינא עמהון דמארי מתניתא, כד גלו רזא דנא, לא איפרשנא מנהון הכי, דהא אנא חזי עמיקין סגיאין בפומייהו, דגלו ולא אתחזיין לכל איניש, תא חזי, שבועת קיימא דא אומי לה נשמתא, דכתיב אשר לא תקח אשה לבני, אמר רבי יצחק מהכא משמע, שהואיל ואתה הולך בשליחות זה, לא תקח אשה לבני, כלומר שלא תקח גוף לבני (ד״א ל״ג לבנייני), ליכנס בגוף אחר בגוף זר, בגוף שאינו ראוי לו, אלא בההוא ממש שהוא שלי, בההוא ממש שיצאתי ממנו, הה״ד כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך.

אמר רבי יוסי, מהו **ולקחת אשה לבני ליצחק**? אמר רבי יצחק, אותו הגוף שנצטער עמי באותו העולם, ולא היה לו הנאה וכסוף בו מפני יראת קונו, אותו הגוף ממש תקח ליצחק עמו בהאי שמחת הצדיקים, ליצחק עמו בשמחת הקדוש ברוך הוא, ליצחק עמו דעכשיו עת שחוק בעולם, הה״ד (תהלים קכו ב) אז ימלא שחוק פינו וגו׳.

אמר רבי יהודה בר יצחק, תא שמע אין מלאך אחד עושה אלא שליחות אחד בבת אחת, ותניא אמר רבי אבא, מלאך אחד אשר קסת הסופר במתניו, עתיד להרשים כל אחד ואחד על מצחו, ולאחר כן השר הגדול הולך לתקן כל אחד ואחד, ולהעמידו לקבל נשמתו, הה״ד הוא ישלח מלאכי לפניך ולקחת אשה, מאי לפניך, לפני שליחותך.

רבי (אלעזר) אליעזר אזל למחמי לרבן יוחנן בן זכאי רביה, וההוא יומא ריש ירחא הוה, כד מטא גביה, א״ל בירא דלסריין, ומליין ליה, והוא נביע מדידיה יתיר, מאי בעא הכא, אמר ליה חייב אדם

דף קכז עמוד ב

ארח ארעא הכא במה דעבד אברהם, דהא בגין דתאובתיה ורעותיה הוה בההיא מערתא, ואף על גב דהוה תמן, לא בעא למשאל ליה מיד, ההוא רעותא דהוה ליה במערתא, ושאיל בקדמיתא מה דלא אצטריך ליה, לאינון אחרנין ולא לעפרון, כיון דאמרו ליה קמי עפרון, שמענו אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו וגו׳, מה כתיב ועפרון ישב בתוך בני חת, ישב כתיב, משירותא דמלין דאמר אברהם תמן הוה, כדין אמר שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צחר, ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו וגו׳, ואי תימא בגין יקרא דילי יתיר מנייכו אנא עביד, דלא רעינא בכו, בתוככם, בגין לאתקברא ביניכו, דרעינא בכו, בגין דלא אתפרש מנייכו.

רבי אלעזר אמר, בשעתא דעאל אברהם במערתא היך עאל, בגין דהוה רהיט אבתריה דההוא עגלא, דכתיב ואל הבקר רץ אברהם וגו׳, וההוא בן בקר ערק עד ההיא מערתא, ועאל אבתריה וחמא מה דחמא. תו בגין דאיהו צלי כל יומא ויומא, והוה נפיק עד ההוא חקל דהוה סליק ריחין עלאין, וחמא נהורא דנפיק מגו מערתא וצלי תמן, ותמן מליל עמיה קב״ה, ובגין כך בעא ליה, דתאובתיה הוה בההוא אתר תדיר, ואי תימא אי הכי אמאי לא בעא לה עד השתא, בגין דלא ישגחון עליה, הואיל ולא אצטריך ליה, השתא דאצטריך ליה, אמר הא שעתא למתבע ליה.

תא חזי אי עפרון הוה חמי במערתא מה דהוה חמי אברהם בה, לא יזבין לה לעלמין, אלא ודאי לא חמא בה ולא כלום, דהא לית מלה אתגלייא אלא למאריה, ובגין כך לאברהם אתגלייא ולא לעפרון, לאברהם אתגלייא, דיליה הוה,

מדרש הנעלם

להקביל פני רבו, אמר ליה לאו על כך אמרית, אלא אנא חמי באנפך דמלה חדתא אית גבך, מאינון עמיקים דאת עתיד למתבע. אמר ליה, חמינא האי אור הראשון דמטלנוי עשרה ובעשרה נטיל וברזא דעשרה נהיג לכלא ובאתוותא דעשרה עביד עובדוי.

ותאנא עשרה פתקין עשרה מפתחן דבי קצרי בידוי, ופתקין עשרה נטיל בגינתא דעדן, לאתקנא ארעא על גופיהון דצדיקיא. אמר ליה, אליעזר ברי, חמית הוית יתיר ממלאכא קדישא, דעלמא בעשרה אתברי בעשרה אתנהיג בעשרה, כרסייא קדישא בעשרה, אורייתא הוא בעשרה, מטלנוי בעשרה, עלמין עלאין בעשרה, וחד עלאה על כלא בריך הוא. ואימא לך מלה, דעתיה דמאריה דמתניתא הוה בהאי, מה כתיב ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדוניו וילך, אמר ליה, רבי זכינא לפסוקא דא, אבל וכל טוב אדניו בידו מהו, אמר ליה הוא שמיה דמאריה, דאזיל גביה לאעלא ליה ולאנהגא (ולאגנא) ליה, אמר דא ודאי הוא, כי (שמות כג כא) שמי בקרבו, תנן אמר רבי אבהו, תא חזי, מאן דידע שמיה על בורייה, ידע דהוא ושמיה חד הוא, קודשא בריך הוא ושמיה חד, דכתיב (זכריה יד ט) יהו״ה אחד וגו׳, (כלהו) כלומר השם והוא אחד.

אמר רבי אבא, אית לאסתכלא בפרשתא דא: **ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים** -- אמר רבי אבא, מחוץ לעיר, דא הוא בי קברי, אל באר המים, דתניא הנקדמים בבתי קברי, אותם שנשאו ונתנו בתורה, דהא תנן כשנכנס אדם לקבר, מאי דשאלו ליה תחילה אי קבע עתים לתורה, דכתיב (ישעיה לג ו) והיה אמונת עתך וגומר, וכשיצא אינו דין (לקיימם) להקימו בתחלה.

אמר רבי אבא, **לעת ערב**-- זהו יום ששי שהוא ערב השבת, שאז הזמן לקיימא

דף קכח עמוד א

לעפרון לא הות אתגליא ליה, דלא הוה ליה חולקא ביה, ובגין כך לא אתגלי לעפרון כלום, ולא הוה חמי אלא חשוכא, ועל דא זבין לה, ומה דלא תבע אברהם בקדמיתא דיזבין ליה זבין, דהא אברהם לא קאמר אלא ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו וגו׳, בכסף מלא יתננה לי וגו׳, ואיהו אמר השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה וגו׳, בגין דכלא הוה מאיס עליה דעפרון דלא ידע מה היא.

ותא חזי, כד עאל אברהם במערתא בקדמיתא, חמא תמן נהורא, ואתרמי עפרא קמיה, ואתגלי ליה תרין קברין, אדהכי אסתלק אדם בדיוקניה וחמא ליה לאברהם וחייך, וביה (הוה) ידע אברהם דתמן (הוה) הוא זמין לאתקברא, א״ל אברהם, במטו מינך, קוסטרא קטיר אית הכא א״ל, קב״ה טמרני הכא,

ומההוא זמנא עד השתא אתטמרנא, כגילדא דקירטא עד דאתית אנת בעלמא, השתא מכאן ואילך הא קיומא לי ולעלמא הוה בגינך, חמי מה כתיב, ויקם השדה והמערה אשר בו, קימה ממש הוה ליה, מה דלא הוה ליה עד השתא.

רבי אבא אמר **ויקם השדה** -- ודאי קימה ממש, דקם ואסתלק קמיה דאברהם, בגין דעד השתא לא אתחזי תמן כלום, והשתא מה דהוה טמיר, קם ואסתליק, וכדין קם כלא בנימוסוי.

אמר רבי שמעון, בשעתא דעאל אברהם במערתא, ואעיל שרה תמן, קמו אדם וחוה ולא קבילו לאתקברא תמן, אמרו ומה אנן בכסופא קמי קב״ה בההוא עלמא, בגין ההוא חובא דגרימנא, והשתא יתוסף לן כסופא אחרא מקמי עובדין טבין דבכו, אמר אברהם, הא אנא זמין קמי קב״ה בגינך, דלא תכסיף קמיה לעלמין, מיד ואחרי כן קבר אברהם את

מדרש הנעלם

מתיא, מאי משמע, דתנן שיתא אלפי שנין הוי עלמא, והוא אלף הששי שהוא סיום הכל, והיינו לעת ערב, זמן סיום הכל, לעת צאת השואבות, אלו הם תלמידי חכמים השואבים מימיה של תורה, שהוא עת לצאת ולהתנער מן העפר.

ואמר רבי אבא עוד יש לדעת, דתנן אותם המתעסקים לדעת את בוראם בעולם הזה, ונשמתם בתשלומה לעולם הבא, שזכו לצאת משבועת הנשמה הולך לדעת מי הוא גופה ממש, ומאי הוא, הנה אנכי נצב על עין המים, אף על גב שתלמיד חכם הוא, הולך אחר התשלום, דכתיב והיה העלמה היוצאת לשאוב ואמרתי אליה השקיני נא מעט מים מכדך, אמור לי רמז ידיעתו ממה שהשגת, ואמרה אלי גם אתה שתה, אף אתה עבד (כמוך) כמוני, ולא נתחלף לי (על) ידיעתך בידיעתו של מקום ברוך הוא, וצריך אתה להשיג שאתה נברא כמוני, וגם לגמליך אשאב, כלומר ידיעת השגתי שלא השיגו סיעתך, וידעתי כי מעלה יש לי עליך, והיאך נבראת אתה מזיו הנתון אצלך, אם הוא אומר, סימן זה יהי מסור בידי על כל דברים אלו, ואדע שהיא האשה, הוא הגוף מאותה הנשמה השבועה שהשביעני:

ויהי הוא טרם כלה לדבר וגו׳ -- רבי יצחק אמר רבי יהודה, בעוד שכל העניינים הוא רוצה לנסות על הגוף, מאי כתיב והנה רבקה יוצאת, זהו הגוף קדוש, שנתעסק בדברי תורה, וכתת גופו להשיג ולדעת את קונו, אשר ילדה לבתואל, אמר רב יהודה, בתו של אל, בן מלכה, בן מלכה של עולם, אשת נחור אחי אברהם, חברת השכל, גוף שנדבק בשכל, והוא אח הנשמה, וכדה על שכמה, משא החכמה עליה, וירץ העבד לקראתה, זה מטטרו״ן, ויאמר

דף קכח עמוד ב

שרה אשתו, מאי ואחרי כן, בתר דקביל אברהם עליה מלה דא, אדם עאל בדוכתיה, חוה לא עאלת, עד דקריב אברהם ואעיל לה לגבי אדם, וקביל לה בגיניה, הה״ד ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו, לשרה לא כתיב, אלא את שרה, לאסגאה חוה, וכדין אתיישבו בדוכתייהו כדקא יאות, הה״ד (בראשית ב ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, ותנינן באברהם, תולדות השמים והארץ דא אדם וחוה, אלה השמים והארץ לא כתיב, אלא תולדות השמים והארץ, ולא תולדות בר נש, ואינון אתקיימו בגיניה דאברהם, ומנא לן דאתקיימו בגיניה דאברהם, דכתיב ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם, ועד דאתא אברהם לא אתקיימו אדם וחוה בדוכתייהו בההוא עלמא.

רבי אלעזר שאיל לרבי שמעון אבוי, אמר האי מערתא לאו איהו כפילתא, דהא כתיב מערת המכפלה, וקרא קרי לה לבתר מערת שדה המכפלה, מכפלה קא קרי ליה לשדה, א״ל הכי קארי ליה מערת המכפלה, כד״א ויתן לי את מערת המכפלה, אבל ודאי חייך, לאו מערתא איהו מכפלה, ולאו שדה אקרי מכפלה, אלא האי שדה ומערתא על שום מכפלה אקרון, שדה המכפלה ודאי ולא מערתא, דהא מערתא בשדה איהי, וההוא שדה קאים במלה אחרא.

תא חזי ירושלם כל ארעא דישראל אתכפל תחותה, ואיהי קיימא לעילא ותתא כגוונא דא ירושלם לעילא ירושלם לתתא, אחידא לעילא ואחידא לתתא, ירושלם לעילא אחידת בתרין סטרין לעילא ותתא, (ירושלים לתתא אחידת בתרין סטרין לעילא ותתא), ובגין כך כפלתא היא, ועל דא האי שדה מההיא כפלתא איהו דביה שריא, כגוונא דא כתיב כריח שדה אשר ברכו יהו״ה, לעילא

מדרש הנעלם

הגמיאיני נא מעט מים מכדך, אמור לי רמז חכמתא בידיעת בוראך ממה שעסקת בעולם שיצאת ממנו, אמר רבי אבא כדפרשינן.

אחר כל זה מה כתיב? **ואשים הנזם על אפה והצמידים על ידיה** - אמר רבי אבא, אותם העצמות שנפזרו לכאן ולכאן, הוא צומד אותם ושוקלם זה על זה, כמה דאת אמר (ישעיה נח יא) ועצמותיך יחליץ, אמר רבי אבא, באותה שעה אותו הגוף עומד בארץ ישראל, ושם נכנסת בו נשמתו, אמר רבי יוחנן, מי מוליך הגוף לארץ ישראל, אמר רבי זירא, קודשא בריך הוא עושה מחילות תחת הארץ, והם מתגלגלים והולכים לארץ ישראל, הה"ד (שם כו יט) וארץ רפאים תפיל, אמר רבי יצחק, גבריאל מוליך אותם לארץ ישראל, מנא לן, דכתיב (בראשית כד נח) התלכי עם האיש הזה, וכתיב התם (דניאל ט כא) והאיש גבריאל.

אמר רבי יוסי, מאי דכתיב **ולרבקה אח ושמו לבן**? אמר רבי יצחק, אין יצר הרע בטל מן העולם, אף על פי שכלו לא נמצא, קצתו נמצא, תא חזי בתחלה כשהיה מוטל בעולם הזה נקרא לוט, לעולם הבא (יבדל) יבטל מן העולם, אבל (לעתיד לבא) לא כולו, ונקרא לבן, לא מנוול כבראשונה, אלא כמאן דסחי מנוולו, לבן למאי אצטריך, אמר רבי שמעון, למעבד פריה ורביה אצטריך, דאמר רבי שמעון, אם אין יצר הרע נמצא, פריה ורביה אינו מצוי, תא שמע כיון שהגוף נבנה ועומד בקיומו, מאי כתיב, וישלחו את רבקה אחותם וגומר, מאי (הוי) ואת מניקתה, זה כח התנועה, רבי יצחק אמר זה כח הגוף.

רבי אבהו פתח בהאי קרא, (שיר ד ח) **אתי מלבנון כלה, אתי מלבנון תבאי וגומר** - אמר רבי אבהו, כיון שהגוף נבנה על קיומו, ומביאין אותו לקבל נשמתו לארץ ישראל, הנשמה ממתנת אליו ויוצאת לקראתו, כמה דאת אמר ויצא יצחק לשוח בשדה, הה"ד אתי מלבנון כלה, זו היא הנשמה, תשורי

דף קכט עמוד א

ותתא, ובגין כך שדה המכפלה ודאי, ולא שדה כפול.

תו רזא דמלה, שדה המכפלה ודאי, מאן מכפלה, ה' דבשמא קדישא דאיהי מכפלה וכלא קיימא כחד, ובגינה קאמר בארח סתים ה' מכפלה, דלא הוי בשמא קדישא את אחרא מכפלה בר איהי, ואף על גב דמערתא כפלתא הוה ודאי, דאיהי מערתא גו מערתא, אבל על שום אחרא אקרי מערת שדה המכפלה כמה דאתמר. ואברהם ידע, וכד אמר לבני חת כסי מלה, ואמר ויתן לי את מערת המכפלה, על שום דאיהי מערתא כפלתא, ואורייתא לא קרי לה אלא מערת שדה המכפלה כדקא יאות, וקב"ה עבד כלא לאשתכחא האי עלמא כגוונא דלעילא, ולאתדבקא דא בדא, למהוי יקריה לעילא ותתא, זכאה חולקיהון דצדיקיא, דקב"ה אתרעי בהו בהאי עלמא ובעלמא דאתי:

ואברהם זקן בא בימים ויהו"ה ברך את אברהם בכל -- רבי יהודה פתח (תהלים סה ה) אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך, האי קרא אתמר אבל זכאה הוא בר נש דאורחוי אתכשרן קמי קב"ה, ואיהו אתרעי ביה לקרבא ליה לגביה, תא חזי אברהם אתקריב לגביה, ותיאובתיה דיליה הוה כל יומוי בהאי, ולא אתקריב אברהם ביומא חד או בזמנא חדא, אלא עובדוי קריבו ליה בכל יומוי מדרגא לדרגא עד דאסתלק בדרגוי כד הוה סיב, ועאל בדרגין עלאין כדקא חזי, דכתיב ואברהם זקן, וכדין בא בימים, באינון יומין עלאין באינון יומין ידיעאן ברזא דמהימנותא, ויהו"ה ברך את אברהם בכל דמתמן נפקין כל ברכאן וכל טיבו.

זכאין אינון מאריהון דתשובה, דהא בשעתא חדא, ביומא חדא, ברגעא חדא,

מדרש הנעלם

מראש אמנה, היינו דכתיב וישא עיניו וירא, אמר רבי יהודה, אם היא הנשמה, תינח אברהם כדקאמרן, אבל יצחק מהו, אמר רבי אבהו, הא חברייא אמרו דעכשיו אתקרי יצחק, על שום חדוותא סגיאה דבעלמא, אמר רבי אבהו, בתחלה נקראת הנשמה אברהם והגוף שרה, עכשיו נקראת הנשמה יצחק והגוף רבקה.

תנן במתניתין, אמר רבי שמעון, ארבעים שנה קודם קיום הגוף, ממתנת הנשמה לגוף בארץ ישראל, באיזה מקום, במקום המקדש. אמר רבי אבהו, תא חזי, ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו, אוהב לאותו הגוף ומתנחם עמו, והוא עת לשחוק והחדוה בעולם. אמר רבי יהודה, הא כל פרשתא דא אתברר לן, אבל לא יכילנא למנדע מהו **ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה**? ולשקולא דדעתא, כל פרשתא דא ליסתורי, כד אתא רב דימי אמר, האי פרשתא דא שמענא ולא אדכרנא, אמרו דעלאין תקיפין לא זמנוה לגלאה, ואנן מאי נימא, קם רבי יהודה ואמר, ממתיבתא דחברנא מארי מתניתא גליא, קמו ואזלו הוא ורבי ייסא ורבי חייא, אשכחוה לרבי אלעזר ברבי שמעון, והוה מגלה רזין דתפילין, עאלו קמיה, ואמרו במאי אתעסק מר, אמר לון טעמא דתפילין אמינא, דהא זכאה הוא בר נש דמנח תפלין, וידע טעמא דידהו.

אמרו אי ניחא קמיה דמר לימא לן מלה, אמרו שמענא מאבוך, דקודשא בריך הוא ברחימו סגיאה דהוה ליה עם ישראל, אמר לון למעבד ליה בי משכנא, כגוונא דרתיכא עלאה דלעילא, וייתי דיוריה עמהון, הה״ד (שמות כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ושמענא מאבוך, דהכא סתים טעמא דתפילין בהאי

דף קכט עמוד ב

קריבין לגבי קב״ה, מה דלא הוה הכי אפילו לצדיקים גמורים, דאתקריבו גבי קב״ה בכמה שנין, אברהם לא עאל באינון יומין עלאין עד דהוה סיב כמה דאתמר, וכן דוד דכתיב (מ״א א א) והמלך דוד זקן בא בימים, אבל מאריה דתשובה מיד עאל ואתדבק ביה בקב״ה.

רבי יוסי אמר, תנינן אתר דמאריהון דתשובה קיימי ביה בההוא עלמא, צדיקים גמורים לית לון רשו לקיימא ביה, בגין דאינון קריבין למלכא יתיר מכלהו ואינון משכי עלייהו ברעותא דלבא יתיר, ובחילא סגיא לאתקרבא למלכא. תא חזי כמה אתרין מתוקנין ליה לקב״ה בההוא עלמא, ובכלהו בי מותבי לון לצדיקים, כל חד וחד לפום דרגיה כדקא חזי ליה.

כתיב (תהלים סה ה) אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך, דקב״ה קריב לון לגביה, דסלקין אינון נשמתין מתתא לעילא, לאתאחדא באחסנתיהון דאתתקנן להו, ישכון חצריך, אלין אתרין ודרגין לבר ומאן אינון כמה דאת אמר (זכריה ג ז) ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, והאי הוא דרגא בין קדישין עלאין, ומאן דזכאין לדרגא דא, אינון שליחן דמארי עלמא כאינון מלאכין, ועבדין שליחותא תדיר ברעותא דמאריהון, בגין דאלין (אתקדשו) תדיר בקדושה ולא אסתאבו. כגוונא דא מאן דאסתאב בהאי עלמא, איהו משיך עליה רוח מסאב, וכד נפק נשמתיה מניה, מסאבין ליה, ומדוריה בין אינון מסאבין, ואלין אינון מזיקין דעלמא, כמה דאתמשך בר נש גרמיה בהאי עלמא, הכי הוא מדוריה ואתמשך בההוא עלמא, ואינון רוחי מסאבי מסאבין ליה ועאלין ליה לגיהנם.

תא חזי מאן דאתקדש ונטיר גרמיה בהאי עלמא דלא אסתאב, מדוריה בההוא עלמא בין אינון קדישין

מדרש הנעלם

פסוקא, אמר לון תא חזי, כגוונא עלאה אתעבד מקדש ברתיכוי קדישין ובתר כן אשרי קודשא בריך הוא דיוריה עמהון.

כעניינא דא וכגוונא דא אתערו חברייא מארי מתניתא בטעמא דתפילין, למהוי ההוא גברא דוגמא דרתיכי עלאין, רתיכא תתאה רתיכא עלאה, למיתי מלכותא דיליה וישרי דיוריה עלויה ותנינן אית ביה רזין עלאין ודוגמיהון ואית ביה תלת רתיכין, דוגמת עלאין קדישין, רזין דתלת אתוותא דשמהן קדישי עלמין, תלת רתיכין תלתא אתוותא, ארבע פרשיות שליט על ארבע, ועל כך רזא דשי״ן דתלת כתרין ושי״ן דארבע כתרין.

תלתא מלכין שליטין בגופא, תפלין עלוי, קודשא בריך הוא לעילא, אלין תפלין דרישא.

תפילין דדרועא ארבע פרשיין לבא רכיב, דוגמא דרתיכא תתאה, ותתאה רכיב. עוד תנינן, דא רכיבא דדרועא לתתא, ולבא רכיב, דוגמא דאיהו לתתא, ואתמסרון בידיה לאענאה לון כל חילי שמיא, כך לבא הוא רכיב לתתא ואתמסרו בידוי כל אברי גופא, ועילא מניה ארבע פרשיין על מוחא דרישא איהו, אבל קודשא בריך הוא שליטא עלאה מלכא מכלא.

(ורוח) ורזא דחכמתא דא, הוא כגוונא דמקדשא, דכתיב (שמות כה יט) ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה, ועלייהו דיוריה דמלכא בארבע אתוון, תרין רתיכין, וכהאי גוונא לבא ומוחא, לבא מכאן ומוחא מכאן, ועלייהו מדוריה דקודשא בריך הוא בארבע (ד״א, ארבע) פרשיין.

אמר רבי אלעזר, מכאן ולהלאה רזי דכתרי אתוותא, ופרשיין בגופייהו, ורצועותיהון הלכה למשה מסיני, ורמיזא דלהון אתגלי, וטעמא דכלא בתלת עשר מכילן (דרחמי), אמר רבי יהודה, אלמלא לא אתינא אלא בדיל רזא דא דיי, אמרו ליה זכאה חולקך לעלמא דאתי, דכל רז לא אניס לך.

אמרו ליה אתינא

דף קל עמוד א

עלאין, ועבדין שליחותא תדיר, ואלין קיימי בחצר, כמה דאת אמר (שמות כז ט) את חצר המשכן, ואית אחרנין דאינון לגו יתיר דלאו אינון בחצר אלא בביתא כמה דאת אמר (תהלים סה ה) נשבעה בטוב ביתך, אמר דוד נשבעה בטוב ביתך, כיון דאמר ישכון חצריך, אמאי כתיב נשבעה בטוב ביתך ישבע

בטוב ביתך מיבעי ליה, כמה דכתיב ישכון, אלא הא תנינן, לית ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלחודייהו.

ואית אתר לחסידי עליונין דעיילי לגו ומאן אינון, כדכתיב (במדבר ג לח) והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה, משה ואהרן ובניו וגו׳, וכמה מדורין על מדורין, ונהורין על נהורין, מתפרשן בההוא עלמא, וכל חד אכסיף מנהורא דחבריה, כמה דעובדין אתפרשן בהאי עלמא, הכי נמי דוכתין ונהורין מתפרשן בההוא עלמא.

ותא חזי, הא אתמר דאפילו בהאי עלמא, כד בר נש נאים על ערסיה, ונשמתין אצטריכו לאתשוטטא בעלמא ונפקו מגו גופא, לאו כל נשמתא ונשמתא סלקא ושטיא למחזי ביקר סבר אפי דעתיק יומין, אלא כמה דאתמשיך תדיר וכפום עובדוי הכי נשמתיה סלקא, אי אסתאב, איהו נאים ונשמתא נפקא, וכל אינון רוחין מסאבין נקטין לה, ואתדבקת בהו באינון דרגין תתאין דשטיין בעלמא, ואינון מודיעין לה מלין דאינון קריבין למיתי בעלמא, ולזמנין דמודיעין לה מלין כדיבן וחייכן בה והא אוקמוה.

ואי זכי בר נש, כד איהו נאים ונשמתיה סלקא, אזלא ושטיא ובקעא בין אלין רוחין מסאבין, וכלהו מכריזין ואמרין, פנון אתר פנון, לאו דא מסטרנא, ואיהי סלקא בין אינון קדישין, ומודעי לה מלה חדא דקשוט, וכד נחתא, כל אינון חבילין טריקין בעאן לאתקרבא בהדה למנדע ההיא מלה, ואינון מודעין לה מלין אחרנין, וההיא מלה דנטלא גו אינון קדישין, בין אינון

מדרש הנעלם

קמיה דמר, למנדע רזא דהאי פסוקא, ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה, אמר פירושא דהאי פסוקא כמה דגלו חברנא מארי מתניתין, דכד נשמתא ייתי בההוא גופא קדישא דילה, הא מילייא הוו על חייביא דיקומון ויכשרון עובדין, ויתן להו מזיוא יקרא דיליה דינדעון ויתובון, ויזכון זכותא שלימתא, וכד חמא שלמה דא, הוה סגי (ד״א, תוה סגי) ואמר (קהלת ח י) ובכן ראיתי רשעים קבורים ובאו, וממקום קדוש יהלכו, שיבאו ויחיו ממקום קדוש.

ותנינן אמר רבי אבא אמר רבי יוחנן, כתיב (ירמיה יג כג) היהפוך כושי עורו ונמר חברבורתיו, כך הרשעים שלא זכו לשוב בעולם הזה, ולהקטיר מעשים טובים, לעולם לא יקטירו בעולם הבא, ראה מה כתיב, ויוסף אברהם ויקח אשה, ושרוצה לעשות להם נשמה לגופם, ולקרבם בתשובה, כמה דאת אמר ואת הנפש אשר עשו בחרן.

אמר רבי אלעזר, תא חזי מה כתיב, ותלד לו את זמרן ואת יקשן, הרבה מעשים רעים, עד שנגרשים מן העולם, דכתיב וישלחם מעל יצחק בנו, ועליהם נאמר (דניאל יב ב) ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו וגו׳, ועל האחרים נאמר (שם ג) והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע וגו׳, אמר רבי יהודה, האי משמע על פרשתא, ומשמע דאותו זמן (נקרא) עבד (ס״א, אבד) שם (הנשמה) אברהם, ובמקומו נקראת יצחק כדקאמרן, הה״ד ויהי אחרי מות אברהם, ויברך אלהי״ם את יצחק בנו, וישב יצחק עם באר לחי ראי, עם ידיעת החי שהוא חי העולמים, לדעת ולהשיג מה שלא השיג בעולם הזה, הה״ד (ישעיה יא ט) כי מלאה הארץ דעה את יהו״ה:

דף קל עמוד ב

אחרנין, איהי כעבורא גו תיבנא, והאי (מאן) איהו דזכי יתיר בעוד דאיהו קאים ונשמתא קיימא בהאי עלמא.

כגוונא דא כד נפקין נשמתין מגופא מהאי עלמא, בעאן לסלקא, וכמה תרעין חבילי טהירין קיימי, אי אינון מסטרייהו, כלהו אחדין בהו באינון נפשאן, ומסרי לון בידא דדומה לאעלא לון בגיהנם, ולבתר סלקן ואחדן בהו, ואינון נטלי להון ומכרזי בהו, אלין אינון דעברו על פקודי דמאריהון, וכן שטיין בכל עלמא, ולבתר מהדרי להו לגיהנם, וכן עד תריסר ירחי, לבתר תריסר ירחי, משתככי בההוא אתר דאתחזי לון, אינון נשמתין דזכו, סלקי לעילא כמה דאתמר, וזכאן בדוכתייהו.

תא חזי זכאין אינון צדיקייא דאתגניז להו כמה טבין להההוא עלמא, ולית אתר פנימאה בכל אינון, כאינון דידעי רזא דמאריהון, וידעי לאתדבקא בהו בכל יומא, על אלין כתיב (ישעיה סד ג) עין לא ראתה אלהי״ם זולתך יעשה למחכה לו, מאי למחכה לו כמה דאת אמר (איוב לב ד) חכה את איוב בדברים, ואלין אינון דדחקין למלה דחכמתא, ודייקין לה ומחכאן לה למנדע ברירא דמלה, לאשתמודעא למאריהון, אלין אינון דמאריהון משתבח בהון בכל יומא, אלין אינון דעאלין בין עלאין קדישין, ואלין עאלין כל תרעי דלעילא, ולית מאן דימחי בידיהון, זכאה חולקיהון בעלמא דין ובעלמא דאתי.

תא חזי, אברהם עאל למנדע ולאתדבקא במאריה כדקא יאות, לבתר דאקדים עובדוי בקדמיתא, וזכה באינון יומין עלאין ואתברך מאתר דכל ברכאן נפקי מתמן, דכתיב ויהו״ה ברך את אברהם בכל, מאי בכל, אתר דנהרא דלא פסקי מימוי לעלמין.

אמר רבי חייא, תא חזי דאברהם לא בעא לאתערבא בנשי עלמא, ולאתדבקא בשאר עמין עעכו״ם, בגין דנשייא דשאר עמין עכו״ם אינון סאבין לגוברייהו ולאינון דמתדבקין בהון, בגין דכד אברהם ידע חכמתא, ידע עקרא ושרשא, ומאן אתר נפקי ושטיין רוחי מסאבין בעלמא, ועל דא אומי לעבדיה דלא יסב אתתא לבריה משאר עמין.

[כאן מדרש הנעלם]

רבי יצחק פתח ואמר, (קהלת יב ז) **וישוב העפר אל הארץ כשהיה, והרוח תשוב אל האלהי״ם אשר נתנה** -- תא חזי כד ברא קב״ה לאדם, נטל עפריה מאתר דמקדשא ובנה גופיה מארבע סטרין דעלמא, דכלהו יהבו ליה חילא, לבתר אתרק עליה רוחא דחיי, כמה דאת אמר (בראשית ב ז) ויפח באפיו נשמת חיים וגו׳, לבתר קם וידע דאיהו מעילא ותתא, וכדין אתדבק וידע חכמה עלאה.

כגוונא דא כל בר נש דעלמא איהו כליל מעילא ותתא, וכל אינון דידעין לאתקדשא בהאי עלמא כדקא יאות, כד אולידו בר משכין עליה רוחא קדישא מאתר דכל קדושין נפקין מניה, ואלין אקרון בנין לקב״ה, בגין דגופא אתעביד בקדושה כדקא יאות, הכי נמי יהבין ליה רוחא מאתר עלאה קדישא כדקא חזי והא אתמר.

תא חזי, בשעתא דזמין בר נש למיהב חושבן עובדוי עד לא יפוק מעלמא, ההוא יומא יומא דחושבן איהו דגופא ונשמתא יהבי חושבנא, לבתר נשמתא אתפרשא מיניה, וגופא תב לארעא, וכלא תב לאתריה דאתנסיב מתמן והא אוקמוה, עד זמנא דקב״ה זמין לאחייא מתייא כלא גניז קמיה, וההוא גופא ממש וההיא נשמתא ממש זמין קב״ה לאתבא לעלמא כמלקדמין, ולחדתא אנפי עלמא, הדא הוא דכתיב (ישעיה כו יט) יחיו מתיך נבלתי יקומון, וההיא נשמתא ממש גניזא קמי קב״ה, ותבת לאתרה כפום ארחהא, כמה דאת אמר והרוח תשוב אל האלהי״ם אשר נתנה.

ולזמנא דזמין קב״ה לאחייא מתייא, זמין איהו לארקא טלא מרישיה עלייהו, ובההוא טלא יקומון כלא מעפרא, הדא הוא דכתיב (שם) כי טל אורות טלך, מאי טל אורות, אורות ממש, מאינון נהורין דלעילא, דבהון זמין לארקא חיין לעלמא, בגין דאילנא

דף קלא עמוד א

דחיי יריק חיין דלא פסקין לעלמין, דהא השתא פסקין, בגין דהא חויא בישא שלטא ואתכסייא סיהרא, ובגין כך כביכול פסקין מימוי, וחיין לא שלטין בעלמא כדקא יאות.

ובההוא זמנא ההוא יצר הרע דאיהו חויא בישא יסתלק מעלמא ויעבר ליה קב״ה, כמה דאתמר (זכריה יג ב) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, ולבתר דאיהו יתעבר מעלמא, סיהרא לא אתכסיא, ונהרא דנגיד ונפיק לא יפסקון מבועוי, וכדין כתיב (ישעיה ל כו) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים וגו׳.

אמר רבי חזקיה, אי תימא דכל גופין דעלמא יקומון ויתערון מעפרא, אינון גופין דאתנטיעו בנשמתא חדא מה תהא מנייהו, אמר רבי יוסי, אינון גופין דלא זכו ולא אצלחו, הרי אינון כלא הוו, כמה דהוו עץ יבש בההיא עלמא, הכי נמי בההוא זמנא, וגופא בתראה דאתנטע ואצלח ונטע שרשוי כדקא יאות יקום. ועליה כתיב (ירמיה יז ח) והיה כעץ שתול על מים וגו׳ והיה עלהו רענן וגו׳, דעבד איבין ונטע שרשין ואצלח כדקא יאות, ועל ההוא גופא קדמאה דלא עבד איבין ולא נטע שרשין (דלא זכה ולא אצלח), כתיב (שם ו) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב וגו׳, כי יבא טוב דא תחיית המתים, ויתנהיר ההוא נהורא דזמין לאנהרא להו לצדיקיא דהוה גניז קמיה מיומא דאתברי עלמא, דכתיב (בראשית א ד) וירא אלהי״ם את האור כי טוב, וכדין זמין קב״ה לאחייא מתייא, וכתיב (מלאכי ג ב) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה וגו׳, וכדין יתגבר טוב בעלמא, וההוא דאתקרי רע יתעבר מעלמא כדאמרן, וכדין אינון גופין קדמאי ליהוו כלא הוו.

אמר רבי יצחק, זמין קב״ה לארקא עלייהו על אינון גופין רוחין אחרנין ואי זכאן בהון יקומון בעלמא כדקא יאות, ואי לאו יהון קטמא תחות רגליהון דצדיקיא, דכתיב (דניאל יב ב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו וגו׳, וכלא אתקם ואתעתד קמי קב״ה, וכלהו במניינא הוו, כמה דאת אמר (ישעיה מ כו) המוציא במספר צבאם וגו׳.

תא חזי הא אתמר, כל אינון מתין דבארעא דישראל יקומון בקדמיתא, בגין דקב״ה יתער עלייהו ויוקים לון, עלייהו כתיב יחיו מתיך, אלין אינון די בארעא דישראל, נבלתי יקומון, אלין אינון דבגו ארעאן אחרנין, דלא כתיב בהו תחיה אלא קימה, דהא רוחא דחיי לא תשרי אלא בארעא קדישא דישראל, ובגין כך כתיב בהו יחיו מתיך, ואינון דלבר יתברי גופא דלהון ויקומון גופא בלא רוחא ולבתר יתגלגלון תחות עפרא עד דימטון לארץ ישראל, ותמן יקבלון נשמתא ולא ברשו אחרא, בגין דיתקיימון בעלמא כדקא חזי.

רבי אלעזר ורבי ייסא, הוו יתבי ליליא חד ועסקי באורייתא, אמר רבי אלעזר תא חזי, בשעתא דקב״ה זמין לאחייא מתייא, כל אינון נשמתין דיתערון קמיה, כלהו קיימין דיוקנין דיוקנין קמיה, בההוא דיוקנא ממש דהוו בהאי עלמא, ונחית לון קב״ה, ויקרי לון בשמהן, כמה דאת אמר (שם) לכלם בשם יקרא, וכל נשמתא תיעול לדוכתה, ויקומון בקיומא בעלמא כדקא חזי, וכדין יהא עלמא שלים, ועל ההוא זמנא כתיב (שם כה ח) וחרפת עמו יסיר וגו׳, מאי וחרפת עמו יסיר, דא יצר הרע דאחשיך אנפי בריין ושליט בהו.

אמר רבי ייסא, הא חמינן כל זמנא דבר נש קאים ברוחא דא, לאו איהו מסאב, נפקא נשמתיה מניה איהו מסאב, א״ל ודאי הכי הוא והכי אתמר, דהא ההוא יצר הרע כד נטיל רוחא דבר נש סאיב ליה, ואשתאר גופא מסאב, ושאר עמין עעכו״ם כד אינון בחייהון אינון מסאבין, דהא מסטרא מסאבא אית לון נשמתין, וכד אתריק מניה ההוא מסאבו, אשתאר גופא בלא מסאבו כלל.

בגין כך

דף קלא עמוד ב

מאן דאתדבק באתתא דשאר עמין עעכו״ם, אסתאב איהו, וההוא ברא דאתיליד ליה, יקבל עליה רוח מסאבא, ואי תימא הא מסטרא דאבוי מישראל קא אתיא, אמאי יקבל עליה רוח מסאבא, תא חזי דהא בקדמיתא אסתאב אבוי, בשעתא דאתדבק בההיא אתתא דאיהי מסאבא, וכיון דאב איהו אסתאב בההיא אתתא דאיהי מסאבא, כל שכן דההוא ברא דאתיליד מנה יקבל רוח מסאבא, ולא עוד אלא דעבר על אורייתא, דכתיב (שמות לד יד) כי לא תשתחוה לאל אחר כי יהו״ה קנא שמו, בגין דקני על האי ברית קדישא.

אמר רבי אלעזר, תא חזי דהא אתמר, דכיון דידע אברהם אבינו חכמתא, בעא לאתפרשא מכל שאר עמין ולא לאתדבקא בהו, ובגין כך כתיב:

ואשביעך ביהו״ה אלה״י השמים ואלה״י הארץ, אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני וגו׳ -- מבנות הכנעני ודאי (מאי) רזא איהו, כמה דאת אמר (מלאכי ב יא) ובעל בת אל נכר, אשר אנכי יושב בקרבו אנכי דייקא, כתיב הכא אשר אנכי, וכתיב התם (ישעיה מה יב) אנכי עשיתי ארץ, וכל דא בגין דלא לאסתאבא בהו.

תא חזי, האי מאן דאעיל האי ברית קדישא בההיא אתתא דשאר עמין עעכו״ם, גרים לאסתאבא אתר אחרא ועל דא כתיב (משלי ל כא) תחת שלש רגזה ארץ וגו׳, ואף על גב דאומי ליה בהאי ברית, לא אבטח ביה אברהם עד דצלי צלותיה קמי קב״ה, ואמר יהו״ה אלה״י השמים וגו׳ הוא ישלח מלאכו, ודאי דא מלאך הברית בגין דיתנטיר האי ברית, ולא יתחלל בין אינון עמין:

רק את בני לא תשב שמה -- מאי טעמא, בגין דידע אברהם דהא בכלהו לא הוה מאן דאשתמודע ליה לקב״ה בר איהו בלחודוי, ולא בעא דליהוי מדוריה דיצחק בינייהו, אלא דיהא מדוריה עמיה, ויצחק יוליף מניה תדיר ארחוי דקב״ה, ולא יסטי לימינא ולשמאלא, ועל דא לא בעא אברהם דליהוי מדוריה דיצחק תמן, אמר רבי ייסא, ודאי זכותיה דאברהם אערע קמיה דההוא עבדא, דההוא יומא נפק וההוא יומא מטא לעינא דמיא, דכתיב ואבא היום אל העין והא אוקמוה.

רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים קיט יח) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, כמה אינון בני נשא טפשין, דלא ידעין ולא מסתכלין לאשתדלא באורייתא, בגין דאורייתא כל חיין וכל חירו וכל טוב בעלמא דין ובעלמא דאתי, (ההוא חירו דעלמא דין ודעלמא דאתי איהו), (נ״א ההוא חירו דעלמא דאתי איהו חיין בעלמא דין), חיין אינון בעלמא דין, דיזכון ליומין שלמין בהאי עלמא, כמה דאת אמר (שמות כג כו) את מספר ימיך אמלא, וליומין אריכין בעלמא דאתי, בגין דאינון חיין שלימין, אינון חיין דחידו, חיי בלא עציבו, חיין דאינון חיין. חירו בעלמא דין חירו דכלא, דכל מאן דאשתדל באורייתא לא יכלין לשלטאה עלוי כל עמין דעלמא, ואי תימא אינון בני שמד, גזרה היא מלעילא, כגון רבי עקיבא וחברוי, וכך סליק במחשבה, חירו דמלאך המות דלא יכיל לשלטאה עלוי, והכי הוא ודאי, דאי אדם הוה אתדבק באילנא דחיי דאיהו אורייתא, לא גרים מותא ליה ולכל עלמא, ובגין כך כד יהב קב״ה אורייתא לישראל, מה כתיב בה (שמות לב טז) חרות על הלוחות והא אוקמוה, ואלמלא אינון לא חטו ושבקו אילנא דחיי, לא גרמו מותא לעלמא

כמלקדמין, וקב״ה אמר (תהלים פב ו) אני אמרתי אלהי״ם אתם ובני עליון כלכם, חבלתון גרמיכון, אכן כאדם תמותון וגו׳, ועל דא כל מאן דאשתדל באורייתא לא יכיל לשלטאה עלוי ההוא חויא בישא דאחשיך עלמא.

אמר רבי ייסא, אי הכי משה אמאי מית, דאי הכי כיון דלא חב לא ימות, (ואמאי ימות) א״ל ודאי מית, אבל לא שלטא ביה קאמרינן, אלא לא מית על ידוי, ולא אסתאב ביה, ולא מית

דף קלב עמוד א

ודאי, אלא אתדבק בשכינתא ואזיל לחיי עלמא, והאי חי אקרי, כמה דאוקימנא דכתיב (ש״ב כג כ) ובניהו בן יהוידע בן איש חי וגו׳, ועל דא כל מאן דאשתדל באורייתא חירו אית ליה מכלא, בעלמא דין משעבודא דשאר עמין עעכו״ם, חירו בעלמא דאתי בגין דלא יתבעון מניה דינא בההוא עלמא כלל תא חזי באורייתא כמה רזין עלאין סתימין אית בה, בגין כך כתיב (משלי ג טו) יקרה היא מפנינים, כמה גניזין טמירין אית בה, ועל דא כד אסתכל דוד ברוחא דחכמתא, וידע כמה פליאן נפקין מאורייתא, פתח ואמר (תהלים קיט יח) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

תא חזי, ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת, יוצאת באה מבעי ליה, מאי יוצאת, דקב״ה אפיק לה מכל אינון בני מתא, דכלהו חייבין והיא יוצאת מכללא דלהון, ותרד העינה, כתיב בה״א, רזא איהו דאערעת תמן בירא דמרים, ובגין כך כתיב העינה בה״א וסליקו לה מיא.

דבר אחר, והנה רבקה יוצאת, כמה דכתיב יוצאות לשאוב מים, אמאי יוצאות ולא הולכות ולא באות, אלא בגין דטמירין הוו כל יומא, ובההיא שעתא נפקין לשאבא מיא, וסימנא נקיט בידיה תא חזי, כד מטא עבדא לחרן ואשכח לה לרבקה לעת ערב, הוה עידן צלותא דמנחה, בההיא שעתא דמטא יצחק לצלאה צלותא דמנחה, בההיא שעתא מטא עבדא לגבה דרבקה, ובההיא שעתא דמטא יצחק לצלותא דמנחה כמלקדמין, מטאת רבקה לגביה, לאשתכחא כלא באתריה דאצטריך כדקא יאות.

וכלא מטא ברזא דחכמתא, ועל דא אתא ההוא עבדא לבאר המים, רזא דכתיב (שיר ד טו) מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון, ואוקימנא וכלא רזא איהו.

רבי שמעון הוה אתי לטבריא, והוה עמיה רבי אבא, אמר רבי שמעון לרבי אבא, נזיל דהא אנן חמינן דבר נש חד ימטי השתא לגבן, ומלין חדתין בפומיה ואינון מלין דאורייתא, אמר רבי אבא, הא ידענא דבכל אתר דמר אזיל, קב״ה משדר ליה מלאכין טסין בגדפין לאשתעשעא ביה, עד דהוו אזלי סליק רבי שמעון עינוי וחמא בר נש דהוה רהיט ואזיל, יתבו רבי שמעון ורבי אבא, כד מטא גבייהו, אמר ליה רבי שמעון מאן אנת, אמר ליה יודאי אנא ומקפוטקיא קאתינא, ואנא אזילנא אטיטריה דבר יוחאי, דאתמנון חברייא במלין ידיען ושדרוני גביה, אמר ליה אימא ברי, אמר ליה אנת בר יוחאי, אמר ליה אנא בר יוחאי.

אמר ליה הא אוקימנא, דלא יפסיק בר נש בצלותיה ביניה לבין כותלא, כמה דכתיב (ישעיה לח ב) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר וגו׳, ומאן דצלי אסיר למעבר ארבע אמות סמיך ליה, ואוקמוה להני ארבע אמות לכל סטר, בר לקמיה, ואוקמוה דלא יצלי בר נש אחורי רביה וכו׳, ואתמנון בכל הני מילי.

פתח ואמר (תהלים לט יג) שמעה תפלתי יהו״ה ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש, מאי טעמא שמעה ולא שמע, באתר חד כתיב (שם ל יא) שמע יהו״ה וחנני וגו׳, ובאתר אחרא שמעה, אלא בכל אתר לזמנין שמע לדכורא, ולזמנין שמעה לנוקבא שמעה כמה דאת אמר (שם יז א) שמעה יהו״ה צדק וגו׳, שמע כמה דאת אמר (שם ל יא) שמע יהו״ה וחנני, (משלי א ח) שמע בני, (דברים כז ט) הסכת ושמע, והכא שמעה תפלתי יהו״ה, בגין דהאי (דאיהו) דרגא דמקבלא כל צלותין דעלמא. והא תנינן דעבדא מנייהו עטרה ושוי לה ברישא דצדיק חי עולמים, דכתיב (משלי י ו) ברכות לראש צדיק, ועל דא שמעה תפלתי יהו״ה.

שמעה תפלתי יהו״ה, דא צלותא די בלחש, ושועתי האזינה, דא צלותא דארים בר נש קליה בעקתיה, כמה דאת אמר (שמות ב כג) ותעל שועתם אל האלהי״ם, ומהו שועתם, אלא דבצלותיה ארים קליה וזקיף עינוי לעילא, כמה דאת אמר (ישעיה כב ה) ושוע אל ההר, וצלותא דא

דף קלב עמוד ב

מתבר תרעין ודפיק (ס״א ודחיק) לון לאעלא צלותיה, אל דמעתי אל תחרש, דא אעיל קמי מלכא, ולית תרעא דקאים קמיה, ולעולם לא אהדרו דמעין בריקניא.

תו הא כתיב הכא תלת דרגין, תפלה, שועה, דמעה, לקביל אלין תלת אחרנין, כי גר אנכי עמך, לבתר תושב לבתר ככל אבותי עקרא דעלמא תא חזי, צלותא דבר נש מעומד, בגין דתרי צלותא נינהו, חד מיושב וחד מעומד ואינון חד, לקביל תרין דרגין תפלה של יד ותפלה של ראש, לגבי יום ולילה וכלא חד, אוף הכא תפלה מיושב לגבי תפלה של יד, לאתקין לה כמה (ד״א כמאן) דאתקין לכלה וקשיט לה לאעלאה לחופה, הכי נמי מקשטין לה ברזא דרתיכאה ומשירייאה, יוצר משרתים ואשר משרתיו, והאופנים וחיות הקדש וכו׳, ועל דא צלותא מיושב כיון דעאלת לגבי מלכא עלאה, ואיהו אתי לקבלא לה, כדין אנן קיימין קמי מלכא עלאה, דהא כדין (דרגא) דכורא אתחבר בנוקבא, ובגין כך לא יפסיק בין גאולה לתפלה, (וגאולה ותפלה תרין דרגין אינון, רזא דצדיק וצדק יוס״ף ורח״ל).

ובגין דבר נש קאים קמי מלכא עלאה, נטל ארבע אמות לצלותיה, ואוקמוה דבשיעורא (ד״א בשיעורא) דסורטא דיוצר כלא, וכל מה דאתי בסטרא דדכורא בעי ליה לאיניש למיקם בקיומיה ואזדקף (ס״א ויזדקף), כגוונא דא כד איהו כרע כרע בברוך וכד איהו זקיף זקיף בשם, בגין לאחזאה שבחא דדכורא על נוקבא.

ותא חזי דהא אוקמוה לא יצלי בר נש אחורי רביה, ואתמר כמה דכתיב (דברים ו יג) את יהו״ה אלהיך תירא, את לאכללא דבעי למדחל מרביה כמורא דשכינתא, ודחילו דתלמיד רביה איהו, בגין כך בשעתא דצלותא לא ישוי ההוא מורא לקמיה, (ד״א ל״ג לצלותא) אלא מורא דקב״ה בלחודוי, ולא מורא אחרא.

ותא חזי צלותא דמנחה אתקין ליה יצחק ודאי, כמה דאתקין אברהם צלותא דצפרא לקבל ההוא דרגא דאתדבק ביה, וכן (ד״א כך) יצחק אתקין צלותא דמנחה לקבל ההוא דרגא דאתדבק ביה, ועל דא צלותא דמנחה מכי נטי שמשא לנחתא בדרגוי לסטר מערב, דהא עד לא נטה שמשא לצד מערב אקרי יום, מצפרא עד ההוא זמנא דכתיב (תהלים נב ג) חסד אל כל היום.

ואי תימא עד חשכה, תא חזי דכתיב (ירמיה ו ד) אוי נא לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב, כי פנה היום, לקבל צלותא דצפרא, דכתיב חסד אל כל היום, דהא כדין שמשא איהו לסטר מזרח, כיון דנטה שמשא ונחתא לסטר מערב, הא כדין איהו זמן צלותא דמנחה, וכבר פנה היום ואתו צללי ערב, ואתער דינא קשיא בעלמא, ופנה היום דאיהו דרגא דחסד, ונטו צללי ערב דאינון דרגא דדינא קשיא, וכדין אתחרב בי מקדשא ואתוקד היכלא, ועל דא תנינן דיהא בר נש זהיר בצלותא דמנחה, דאיהו זמנא דדינא קשיא שרייא בעלמא. יעקב אתקין צלותא דערבית, דהא איהו אתקין לה וזן לה בכל מה דאצטריך, ודאי וא״ו אתקין לה״א וה״א אתזנת מן וא״ו, דלית לה נהורא מגרמה כלל, ובגין כך תפלת ערבית רשות, דהא אתכלילת בצלותא דיומא, בגין לאתנהרא והשתא לאו זמנא איהו, ואוקימנא לה דהא לא אתגליא נהורא דיממא דינהיר לה, ואיהי שלטא בחשוכא עד זמנא דפלגות ליליא, דאשתעשע קב״ה עם צדיקיא בגנתא דעדן, וכדין איהו זמנא לאשתעשעא בר נש (ס״א ולמלעי) באורייתא כמה דאתמר.

תא חזי דוד אתא ואמר אלין תלת זמנין דצלותי, דכתיב (תהלים נה יח) ערב ובקר וצהרים, הא תלתא, ואיהו לא צלי אלא תרי מנייהו, דכתיב אשיחה ואהמה ולא יתיר, דא לצלותא דצפרא ודא לצלותא דמנחה, בגין כך אשיחה ואהמה דייקא, בצפרא דאיהו שעתא דחסד סגי ליה בחסד באשיחה, ובמנחה דהוא שעתא דדינא קשיא בעי המייה, ובגין כך ואהמה, ולבתר כד אתפליג ליליא, הוה קם בשירין ותושבחן כדקא

דף קלג עמוד א

יאות, דכתיב (תהלים מב ט) ובלילה שירה עמי, והא אתמר.

קם רבי שמעון ואזלו, אזל ההוא בר נש בהדיה עד טבריה, עד דהוו אזלו, אמר רבי שמעון, תא חזי תפלות כנגד תמידין תקנום רבנן דאנשי כנסת הגדולה, בגין דאשכחן תרי, דכתיב (במדבר כח ד) את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים, ואינון מתקרבין בהני תרי זמני דיומא, דאינון זמנין לצלותא.

אמר ההוא גברא, הא בקדמיתא אבות תקנום להני צלותי, ומה דאתקינו אברהם ויצחק הוא עקרא, ומה דאתקין יעקב דאיהו שבחא דאבהן אמאי איהו רשות ולא עקרא כהני.

אמר רבי שמעון, הא אתמר, אבל תא חזי, הני תרי זמני דתרי צלותי, לאו אינון אלא לחברא ליעקב בעדביה כיון דאתחברו דא בדא, אנן לא צריכין יתיר, דכיון דאתיהיבת אתתא בין תרין דרועין, ואתחברת בגופא, לא אצטריך יתיר, ועל דא אנן בעינן לאתערא תרין דרועין בגין דאתיהיבת בינייהו, כיון דאיהו בינייהו, גופא ואתתא מלייהו בלחישו דלא לאדכרא ובגין כך יעקב משמש במרום תנינן, מאי במרום, כמה דאת אמר (תהלים צב ט) ואתה מרום

לעולם יהו״ה, וכלא איהו רזא לידעי מדין, אתו רבי אבא וההוא יודאי ונשקו ידוי, אמר רבי אבא, עד יומא דין לא קאימנא במלה דא בר השתא, זכאה חולקי דזכינא למשמע ליה:

ויביאה יצחק האהלה שרה אמו -- אמר רבי יוסי, האי קרא קשיא, האהלה, לאהל שרה אמו מבעי ליה, מאי האהלה, דאתהדרת תמן שכינתא, בגין דכל זמנא דשרה קיימא בעלמא שכינתא לא אעדי מינה, ושרגא הוה דליקת מערב שבת לערב שבת, והוה נהיר כל אינון יומי דשבתא, בתר דמיתת כבתה ההיא שרגא, כיון דאתת רבקה אהדרת שכינתא ושרגא אדליקת, שרה אמו, דדמיא לשרה בכל עובדהא. רבי יהודה אמר, כמה דדיוקניה דיצחק הוה כדיוקניה דאברהם, וכל מאן דחמי ליצחק אמר דא אברהם, וודאי אברהם הוליד את יצחק, הכי נמי רבקה דיוקנה ממש הות דיוקנא דשרה, ובגין כך שרה אמו ודאי. אמר רבי אלעזר, בכלא הכי הוא, אבל תא חזי רזא איהו, דאע״ג דשרה מיתת, דיוקנה לא אעדי מן ביתא, ולא אתחזי תמן מיומא דמיתת עד דאתת רבקה, כיון דעאלת רבקה אתחזאת דיוקנא דשרה, דכתיב ויביאה יצחק האהלה וגו׳, מיד שרה אמו אתחזיאת תמן, ולא הוה חמי לה בר יצחק בלחודוי כד אעיל תמן, ועל דא וינחם יצחק אחרי אמו, (ס״א מאי אחרי אמו אחרי) דאמו אתחזיאת ואזדמנא בביתא, ועל דא לא כתיב אחרי מיתת אמו, אלא אחרי אמו. רבי שמעון אמר, מאי שנא דכתיב ביה ביצחק, ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה, כיון דאמר ותהי לו לאשה, לא ידענא דהוא רחים לה, דהא כל בני עלמא רחמי לנשייהו, מאי שנא ביצחק דכתיב ביה ויאהבה, אלא ודאי אתערותא דרחימו דדכורא לגבי אתתא לאו איהו אלא שמאלא, דכתיב (שיר ב ו) שמאלו תחת לראשי, וחשך ולילה כחד אינון, ושמאלא אתער רחימו תדיר לגבי נוקבא ואחיד בה, ועל דא אע״ג דאברהם (ס״א הוה) רחים לה לשרה, לא כתיב ביה ויאהבה, אלא ביצחק, ואי תימא ויאהב יעקב את רחל, סטרא דיצחק דהוה ביה קעביד ליה. תא חזי אברהם כד חמא לשרה (ס״א לרבקה) הוה מחבק לה ולא יתיר, אבל יצחק דאיהו בעלה אחיד בה, ושוי דרועיה תחות רישה, דכתיב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני, לבתר אתא יעקב ושמש ערסא, ואוליד תריסר שבטין כלא כדקא יאות ותא חזי אבהן כלהו ברזא חדא

דף קלג עמוד ב

אזלו, וכלהו שמשו בארבע נשין כל חד מנייהו, אברהם בארבע, שרה והגר ותרי פלגשים, דכתיב ולבני הפלגשים אשר לאברהם, פלגשים תרי, הא ארבע, יצחק ברזא דארבע דסטירו דרבקה, דכתיב ויקח את רבקה חד, ותהי לו לאשה תרי, ויאהבה תלת, וינחם יצחק אחרי אמו הא ארבע, לקבל דא הוו ליעקב ד׳ נשין, וכלא ברזא חדא. רבי חייא אמר, אברהם ויצחק שמשו כל חד באתתא חדא ברזא דקודשא, אברהם בשרה, יצחק ברבקה, ולקבל תרווייהו הוי ארבע נשין ליעקב בתרין חולקין, רבי שמעון אמר, סליקו מלין לאתרייהו, דהא כלא ברזא קדישא אתעבד, וכלא ברזא חדא:

ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה -- קטורה דא היא הגר, דהא תנינן בתר דאתפרשא הגר מניה דאברהם וטעת בתר גלולי דאבוה, לבתר אתקשרא בעובדין דכשרן, ובגין כך אשתני שמה ואקרי קטורה בעובדין דכשרן, ושדר אברהם ונסבה ליה לאנתו, מכאן דשנוי שמא מכפר חובין ועל דא אשתני שמה. ויוסף אברהם, מאי ויוסף, אי תימא דעל שרה איהו דאוסיף, לאו הכי, אלא ביומהא דשרה אזדווג בהדה זמנא חדא, ולבתר תריך לה על עסקי דישמעאל, ולבתר ויוסף כמלקדמין זמנא אחרא על מה דנסיב לה בקדמיתא, וכפום דשני עובדהא הכי נמי שני שמה. תא חזי דאמר רבי אלעזר, ויביאה יצחק האהלה שרה אמו, דאתגליא דיוקנא דשרה, ויצחק אתנחם אחרי דאתגליא אמו, ודיוקנהא הוה חמי כל יומא, ואברהם אע״ג דאינסיב, לא עאל בההוא ביתא, ולא אעיל לה להאי אתתא תמן, בגין דשפחה לא תירש גבירתה, ובאהל דשרה לא אתחזי אתתא אחרא אלא רבקה, ואברהם אע״ג דהוה ידע דדיוקנא דשרה אתגליא תמן, שבקיה ליצחק ההוא אהל, למחמי דיוקנא דאמיה כל יומא, יצחק ולא אברהם, הדא הוא דכתיב ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, את כל אשר לו דייקא, דא ההוא דיוקנא דשרה בההוא משכנא. דבר אחר, ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, רזא דמהימנותא עלאה לאתדבקא יצחק בדרגא דחולקיה כדקא יאות, תא חזי הכא אתכליל (ס״א מיא באשא) אשא במיא, ודאי אשא נטיל מיא, משמע ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, דא מיא דאתכליל באשא, ובקדמיתא אתכליל כחדא אשא במיא, אימתי בשעתא דעקד ליה ליצחק למעבד ביה דינא, כדין אתכליל אשא במיא, והשתא אתכלילו מיא באשא, למהוי כלא רזא דמהימנותא עלאה:

ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות -- מאי מתנות, אלין סטרי דרגין תתאין דאינון שמהן דסטרי רוח מסאבא, בגין לאשלמא דרגין, ואסתלק יצחק על כלא במהימנותא עלאה כדקא חזי, בני הפלגשים, אלין הוו בני קטורה, פלגש בקדמיתא ופלגש השתא, רבי חייא אמר, פלגשים ממש. וישלחם מעל יצחק בנו, דלא לשלטאה לגביה דיצחק, בעודנו חי, בעוד דהוה אברהם חי וקיים בעלמא, דלא יקטרגון ליה לבתר ובגין דיתתקן יצחק בסטר דינא קשיא עלאה, לאתתקפא על כלהו, וכלהו אתכפיין קמיה. קדמה אל ארץ קדם, בגין דתמן אינון סטרי חרשי מסאבי, תא חזי כתיב (מ״א ה י) ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם, אלין אינון דהוו מבני (אינון) בני פלגשים דאברהם, והא אוקימנא, דהא באינון הררי קדם אינון

דאולפין חרשין לבני נשא, ומההיא ארץ קדם נפקו לבן ובעור ובלעם בנו, וכלהו חרשי והא אוקמוה. רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה מב כד) מי נתן למשיסה יעקב

דף קלד עמוד א

וישראל לבוזזים הלא יהו״ה וגו׳, תא חזי מזמנא דאתחרב בי מקדשא, ברכאן לא שריין בעלמא ואתמנעו, כביכול אתמנעו מעילא ותתא, וכל אינון שאר דרגין תתאין מתתקפי ואזלי ושלטי עלייהו דישראל, בגין דאינון גרמו בחובייהו. האי קרא לא אתיישבן מליה, דכתיב מי נתן למשיסה יעקב, כיון דאמר מי נתן למשיסה יעקב וישראל, מהו חטאנו לו, חטאו לו מבעי ליה, ואי אמר חטאנו לו, מאי ולא אבו, ולא אבינו מבעי ליה, אלא בשעתא דאתחרב מקדשא ואתוקד היכלא ועמא אתגלי, בעיא שכינתא לאתעקרא מדוכתה, ולמיהך עמהון בגלותא, אמרה איהך בקדמיתא למחמי ביתאי והיכלאי, ואפקוד על דוכתי דכהני וליואי דהוו פלחין בביתאי. אמר רבי אלעזר, בההיא שעתא אסתכלת כנסת ישראל לעילא, וחמאת דבעלה אסתלק מינה לעילא לעילא, נחתת לתתא עאלת בביתא, ואסתכלת בכל אינון דוכתי, ואשתמע קלא לעילא לעילא, ואשתמע קלא לתתא, הדא הוא דכתיב (ירמיה לא יד) קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו׳ ואוקמוה. כיון דעאלת בגלותא, אסתכלת בעמא, וחמאת דדחקי לון ורמסי לון בגלותא בין רגלייהו דשאר עמין, כדין אמרת (ישעיה מב כד) מי נתן למשיסה יעקב וגו׳, ואינון אמרין הלא יהו״ה זו חטאנו לו, והיא אמרת ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו. ובשעתא דזמין קב״ה למפקד על עמיה, כנסת ישראל תיתוב מן גלותא בקדמיתא, (א״ל קב״ה) תהך לביתא, בגין דבית המקדש יתבני בקדמיתא, ויימא לה קב״ה קומי מעפרא, היא תבת ואמרה, לאן אתר איהך, ביתאי חרב היכלי אתוקד בנורא, עד דקב״ה יבני בי מקדשא בקדמיתא ויתקין היכלא ויבני קרתא דירושלם, ולבתר יוקים לה מעפרא, הדא הוא דכתיב (תהלים קמז ב) בונה ירושלם יהו״ה וגו׳, בונה ירושלם בקדמיתא, ולבתר נדחי ישראל יכנס, ויימא לה (ישעיה נב ב) התנערי מעפר קומי שבי ירושלם וגו׳, ויתכניש גלותהון דישראל, הדא הוא דכתיב בונה ירושלם ה׳ בקדמיתא, ולבתר נדחי ישראל יכנס, וכדין הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם, דא תחיית המתים, וכתיב (יחזקאל לו כז) ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו וכו׳:

ברוך ה׳ לעולם אמן ואמן